

QUICKSCAN WET NATUURBESCHERMING

DIVERSE LOCATIES

TE APELDOORN EN BEEKBERGEN

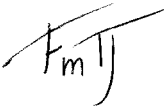

Ecologie

Rapportage quickscan Wet natuurbescherming

diverse locaties te Apeldoorn en Beekbergen

Opdrachtgever	Omgevingsdienst Veluwe IJssel Postbus 971 7311 BE Apeldoorn
Rapportnummer	12907.001
Versienummer	D2
Status	Eindrapportage
Datum	15 oktober 2020
Vestiging	Brabant Heinz Moormannstraat 1b 5831 AS Boxmeer 088 - 5001600 boxmeer@econsultancy.nl
Opsteller	Dhr. ir. F.M. IJdema
Paraaf	
Kwaliteitscontrole	Dhr. ing. M.H.M. Gijsbers
Paraaf	

Kwaliteitszorg

Econsultancy is lid van het Netwerk Groene Bureaus (NGB). Het NGB is een vereniging van ecologische advies- en onderzoeksbureaus die werkt aan de kwaliteit van advisering gericht op natuur, landschap, water, milieu en ruimte en die de belangen behartigt van groene adviesbureaus. Het Netwerk hanteert een gedragscode die opdrachtgevers en andere belanghebbers een basis biedt om de leden aan te spreken op de kwaliteit van hun werk.

Econsultancy werkt volgens een dynamisch kwaliteits- en milieusysteem, zoals beschreven in het kwaliteits- en milieuhandboek. Ons kwaliteits- en milieusysteem is gecertificeerd volgens de eisen in de NEN-EN-ISO 9001 en NEN-EN-ISO 14001.

Betrouwbaarheid

Dit onderzoek is op zorgvuldige wijze uitgevoerd conform de toepasselijke en van kracht zijnde regelgeving ten aanzien van natuurwetgeving. Het onderzoek betreft een momentopname en geeft een inschatting van de geschiktheid van de onderzoekslocatie voor beschermde soorten en het al dan niet voorkomen van soorten. De gebruikte informatie omtrent verspreiding van soorten is deels afkomstig uit de NDFF en mag niet zonder toestemming worden verstrekt aan derden of op enige andere wijze openbaar gemaakt worden. Econsultancy aanvaardt op voorhand geen aansprakelijkheid ten aanzien van mogelijke beslissingen die de opdrachtgever naar aanleiding van het door Econsultancy uitgevoerde onderzoek neemt.

In het algemeen kan gesteld worden dat een quickscan geldig is voor een periode van 2 tot 3 jaar, tenzij in deze periode de ecologische omstandigheden wezenlijk zijn veranderd en/of de Wet natuurbescherming, dan wel inzichten hieromtrent zijn gewijzigd. Bij uitstel van de uitvoering van een project met meer dan 3 jaar verdient het de aanbeveling de resultaten van de quickscan opnieuw te toetsen.

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	1
1 INLEIDING	2
2 GEBIEDSBESCHRIJVING	3
2.1 Huidig gebruik onderzoekslocatie en omgeving	3
2.2 Toekomstig gebruik van de onderzoekslocatie en voorgenomen ingrepen	6
3 ONDERZOEKSMETHODIEK	7
4 OVERZICHT VAN DE NATIONALE NATUURWETGEVING	8
4.1 Zorgplicht	8
4.2 Soortenbescherming	8
4.3 Gebiedenbescherming	9
4.4 Houtopstanden	10
5 AANGETROFFEN EN TE VERWACHTEN BESCHERMDE SOORTEN	11
5.1 Vogels	11
5.2 Vleermuizen	14
5.3 Overige zoogdieren	17
5.4 Reptielen	19
5.5 Amfibieën en vissen	19
5.6 Ongewervelden	19
5.7 Vaatplanten	20
6 TOETSING AAN SOORTENBESCHERMING	21
6.1 Broedvogels	21
6.2 Vleermuizen	22
6.3 Overige zoogdieren	22
6.4 Algemene grondgebonden zoogdieren	22
6.5 Algemene amfibieën	23
6.6 Overige soort(groep)en	23
7 TOETSING AAN GEBIEDENBESCHERMING	24
7.1 Natura 2000	24
7.2 Natuurnetwerk Nederland	25
8 HOUTOPSTANDEN	26
9 SAMENVATTING EN CONCLUSIES	27

SAMENVATTING

Tabel I geeft een overzicht van de te nemen vervolgstappen per soort per deellocatie.

De bebouwing op deellocatie A en C zijn geschikt bevonden voor huismussen en gierzwaluwen. Op deellocatie A dient middels aanvullend onderzoek te worden uitgesloten dat er nesten van bovengenoemde soorten aanwezig zijn. Tevens is de bebouwing op iedere deellocatie geschikt bevonden voor gebouwbewonende vleermuizen. Ten aanzien van de steenmarter dient voorafgaande aan de sloopwerkzaamheden middels een nadere inspectie te worden onderzocht of deze soort verblijft in de verschillende schuren op de deellocaties. De werkzaamheden op deellocatie B dienen ten bate van kleine marterachtigen te worden uitgevoerd volgens een ecologisch werkprotocol.

Deellocatie C valt binnen de gebiedsgrenzen van het Soortmanagementplan van de gemeente Apeldoorn. De geschiktheid van de bebouwing aan de Deventerstraat voor huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen zal derhalve niet resulteren in aanvullend onderzoek indien de initiatiefnemer ervoor kiest aan te sluiten bij het SMP. Wel dient er een inpandige inspectie uitgevoerd te worden ten bate van de steenmarter.

Overtredingen ten aanzien van algemene broedvogels kunnen op voorhand voorkomen worden door verwijdering van groen of werkzaamheden aan de schoorstenen buiten het broedseizoen uit te voeren dan wel een inspectie uit te voeren op afwezigheid van broedvogels. Verder dient de zorgplicht in acht te worden genomen.

Externe effecten door de werkzaamheden op deellocatie A en B op nabijgelegen Natura 2000-gebieden dienen middels een voortoets te worden onderzocht. Voor deellocatie C dient het effect van stikstof op Natura 2000-gebieden te worden onderzocht middels een stikstofdepositieonderzoek. Ten aanzien van het Natuurnetwerk Nederland en beschermde houtopstanden worden geen bezwaren geacht.

Tabel I. Aanvullende onderzoeken en aansluiting op SMP per soort per deellocatie.

deellocatie	huismus	gierzwaluw	vleermuizen	steenmarter	kleine marters
A. Beekbergen	3 woningen uitgezonderd: Jan Boksweg 21 en 26	3 woningen uitgezonderd: Jan Boksweg 21 en 26	5 woningen incl aangrenzende bebouwing Jan Boksweg 26	inpandige inspectie schuur Dorpsstraat 65	-
B. Stoppelbergweg	-	-	ja	-	ecologisch werkprotocol
C. Deventerstraat	ja SMP	ja SMP	ja SMP	inpandige inspectie	-

1 INLEIDING

Econsultancy heeft van Omgevingsdienst Veluwe IJssel opdracht gekregen voor het uitvoeren van een quickscan Wet natuurbescherming aan diverse locaties te Apeldoorn en Beekbergen.

De quickscan Wet natuurbescherming is uitgevoerd in het kader van een bestemmingsplanwijziging en de voorgenomen sloop en heeft als doel in te schatten of er op de onderzoekslocatie planten- en diersoorten aanwezig of te verwachten zijn, die volgens de Wet natuurbescherming een beschermde status hebben en die mogelijk negatieve invloed kunnen ondervinden door de voorgenomen ingreep. Tevens is beoordeeld of de voorgenomen ingreep invloed kan hebben op Natura 2000-gebieden, houtopstanden die middels de Wet natuurbescherming zijn beschermd, of op gebieden die deel uitmaken van het Natuurnetwerk Nederland.

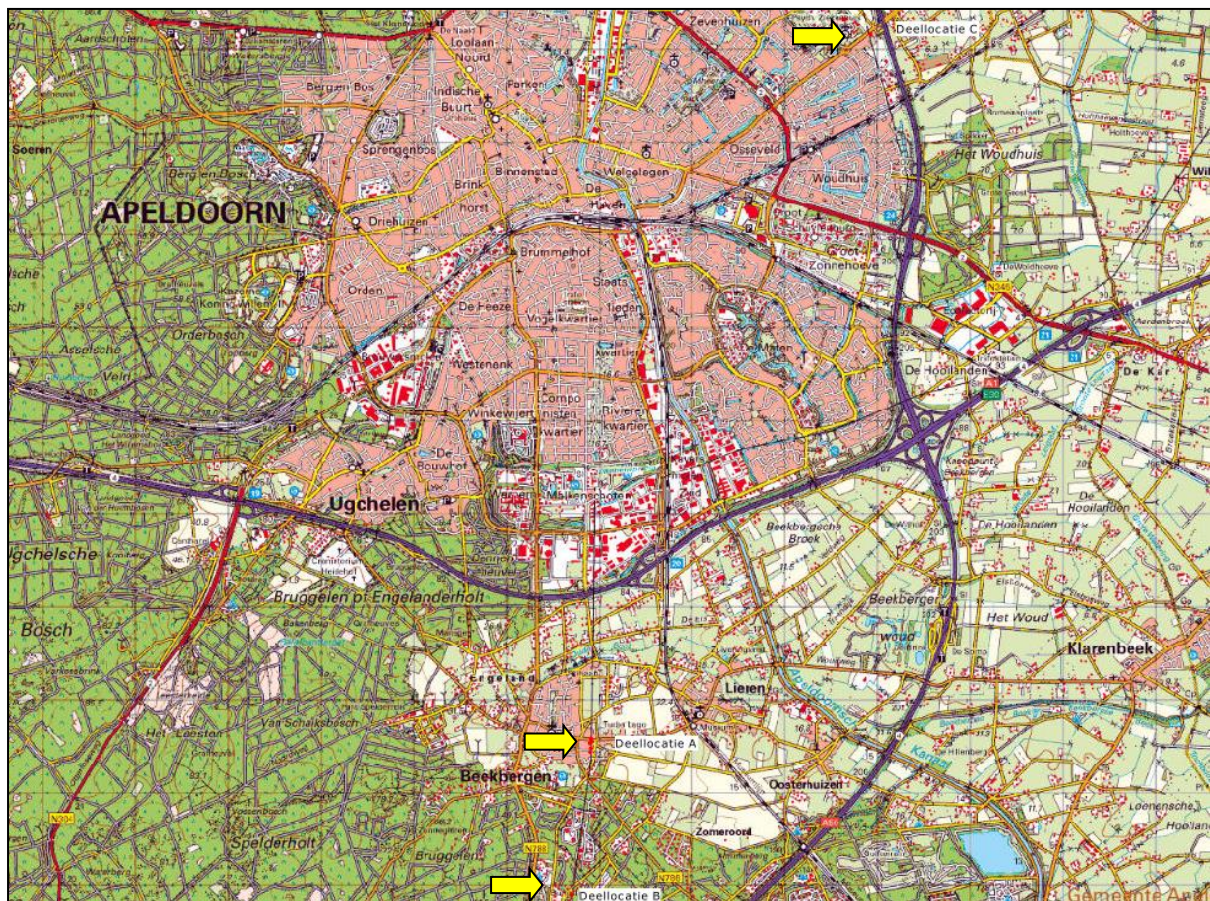
Econsultancy is lid van de branchevereniging "Netwerk Groene Bureaus" en werkt volgens de door het Netwerk opgestelde gedragscode en protocollen. In dat kader verklaart Econsultancy ten behoeve van de onderzoekslocatie niet eerder betrokken te zijn geweest voor ecologische advisering of ecologisch onderzoek.

2 GEBIEDSBESCHRIJVING

2.1 Huidig gebruik onderzoekslocatie en omgeving

Er worden drie deellocaties onderscheiden: deellocatie A: diverse woonhuizen aan de Dorpstraat e.o. te Beekbergen, deellocatie B: een woonhuis aan de Stoppelbergweg 25 te Beeksbergen en deellocatie C: een bedrijfswoning aan de Deventerstraat 576 te Apeldoorn. Deellocatie A bevindt zich in de kern van Beeksbergen, deellocatie B ligt circa 1,8 km ten zuiden van de kern van Beeksbergen en deellocatie C bevindt zich circa 3,5 km ten noordoosten van de kern van Apeldoorn. In figuur 1 is de topografische ligging van de onderzoekslocatie weergegeven.

Volgens de topografische kaart van Nederland zijn de coördinaten van het midden van de deellocaties A, B en C respectievelijk $X = 194.909$, $Y = 463.515$; $X = 194.698$, $Y = 461.906$ en $X = 197.925$, $Y = 471.157$.

Figuur 1. Topografische ligging van de onderzoekslocatie.

Deellocatie A

Deellocatie A wordt gekenmerkt door twee woningen met dakpannen dak aan de Dorpstraat 65 en 94 en Achterste Kerkweg 2 en woningen met plat dak aan de Evert Jan Boksweg 21 en 26. Tevens heeft de bedrijfswoning aan de Dorpstraat 65 een kleine schuur met dakpannen dak op het perceel. De directe omgeving wordt gekenmerkt door woningen en kleinschalige landbouw.

In figuur 2 is een luchtfoto van deellocatie A en de directe omgeving weergegeven. De figuren 3 t/m 7 geven een impressie van de onderzoekslocatie, middels foto's die zijn genomen tijdens het veldbezoek.

Figuur 2. Luchtfoto deellocatie A en directe omgeving.

Figuur 3. (Bedrijfs)woning met schuur/garage aan de Dorpstraat 65.

Figuur 4. Woonhuis aan de Dorpstraat 94.

Figuur 5. Woonhuis aan de Achterste Kerkweg 2.

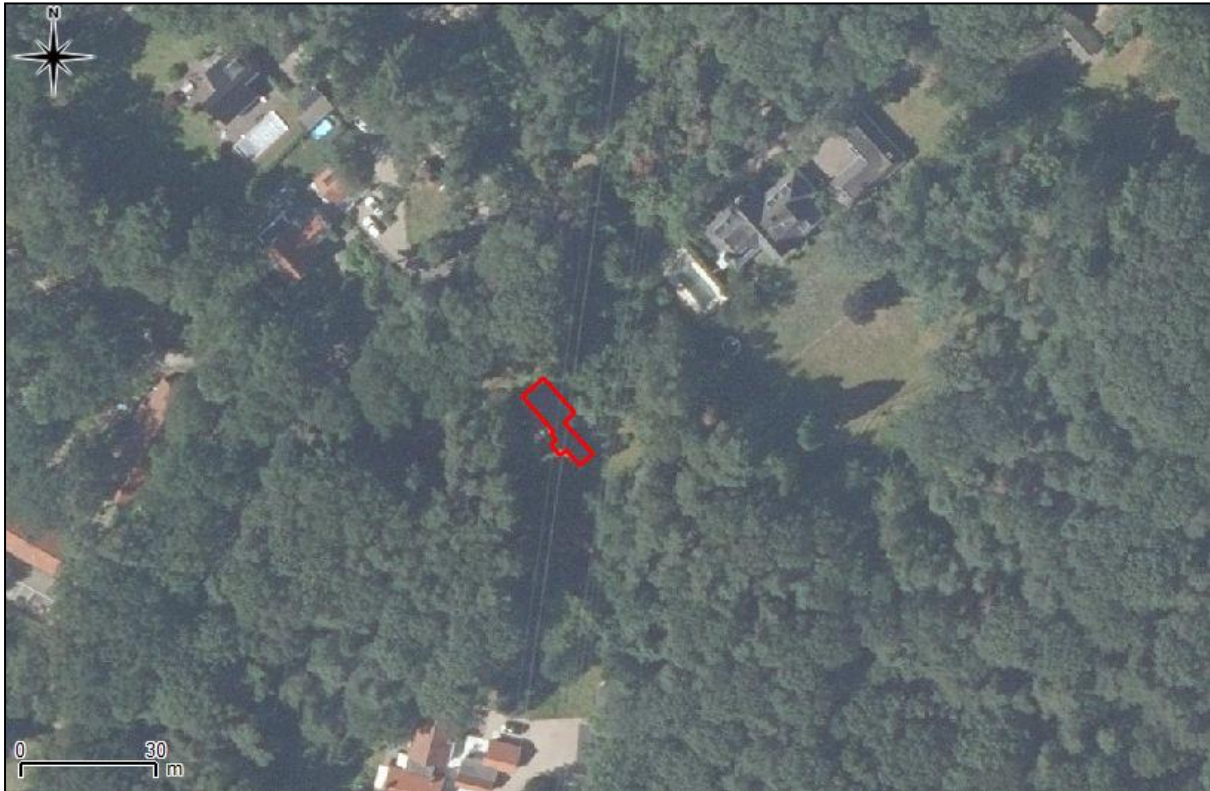
Figuur 6. Rijtjeswoning aan de Evert Jan Boksweg 26 (meest oostelijke woning van drie).

Figuur 7. Bungalowwoning aan de Evert Jan Boksweg 21.

Deellocatie B

Deellocatie B bestaat uit een woonhuis met dakpannen dak aan de Stoppelbergweg 25 te Beekbergen. De directe omgeving van de onderzoekslocatie wordt gekenmerkt door tuin met twee kleine schuurtjes en bosgebied. Figuur 8 geeft de ligging van de onderzoekslocatie ten opzichte van de omgeving weer, figuur 9 t/m 11 geven een impressie van de onderzoekslocatie, middels foto's die zijn genomen tijdens het veldbezoek.

Figuur 8. Ligging van woonhuis aan de Stoppelbergweg 25.

Figuur 9. Voorzijde woonhuis.

Figuur 10. Zijaanzicht vanuit het westen.

Figuur 11. Zijaanzicht vanuit het oosten.

Deellocatie C

Deellocatie C bestaat uit een bedrijfswoning met dakpannen dak aan de Deventerstraat 576 te Apeldoorn. Ten zuidwesten van de onderzoekslocatie is een autobedrijf gesitueerd, ten noordoosten ligt een woonhuis. De omgeving van de onderzoekslocatie wordt verder gekenmerkt door agrarisch buitengebied. Ten noordwesten van de onderzoekslocatie is een kleine bosschage gelegen. Figuur 12 geeft de ligging van de onderzoekslocatie ten opzichte van de omgeving weer, figuur 13 t/m 15 geven een impressie van de onderzoekslocatie, middels foto's die zijn genomen tijdens het veldbezoek.

Figuur 12. Ligging bedrijfswoning Deventerstraat 576 en directe omgeving te Apeldoorn.

Figuur 13. Oostzijde woonhuis.

Figuur 14. Westzijde woonhuis.

Figuur 15. Frontale foto woonhuis.

2.2 Toekomstig gebruik van de onderzoekslocatie en voorgenomen ingrepen

De initiatiefnemer is het volgende van plan per locatie:

Deellocatie A:

- Dorpstraat 65 te Beekbergen: sloop woning, bouwvlak bestemd voor nieuwe kantoorunit;
- Dorpstraat 94 te Beekbergen: sloop woning, gebied wordt tuin;
- Achterste Kerkweg 2 te Beekbergen: sloop woning, nieuw bouwvlak en zuidelijk deel wordt tuin;
- Evert Jan Boksweg 21 te Beekbergen: sloop woning, gebied wordt tuin.
- Evert Jan Boksweg 26 te Beekbergen: sloop woning, gebied wordt tuin.

Deellocatie B:

- Stoppelbergweg 25 te Beekbergen: sloop woning, gebied wordt natuur.

Deellocatie C:

- Deventerstraat 576 te Apeldoorn; sloop woning, geen nieuwbouw (het blijft bedrijventerrein zonder bedrijfswoning).

3 ONDERZOEKSMETHODIEK

Het onderzoek is uitgevoerd middels het verrichten van een veldbezoek en een bureauonderzoek. Op deze wijze is inzicht verkregen in de aanwezigheid van geschikt habitat en de daarbij te verwachten beschermde soorten, gesitueerd op of nabij de onderzoekslocatie.

Het veldbezoek is afgelegd op 8 juli 2020. Tijdens dit veldbezoek is de gehele onderzoekslocatie, alsmede de directe omgeving beoordeeld. Gedurende het veldbezoek is gelet op de mogelijke aanwezigheid van beschermde en bedreigde soorten op basis van het aanwezige habitat.

Verder is aan de hand van verspreidingsatlassen, andere standaardwerken en op basis van “expert judgement” nagegaan welke bijzondere planten- en diersoorten er voor kunnen komen op de onderzoekslocatie en zijn omtrent gebiedsbescherming gegevens van de provincie Gelderland opgevraagd. Actuele verspreidingsgegevens van flora en fauna zijn uit de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) opgevraagd.

De quickscan Wet natuurbescherming is een toets van de ecologische potenties van de onderzoekslocatie en betreft geen volwaardig soort(en) specifiek onderzoek. Er zijn in het onderhavige onderzoek geen inventarisaties uitgevoerd van soorten en soortgroepen. Een ecologische inventarisatie bestaat meerdere veldbezoeken gedurende de voor de soortgroep meest gunstige periode van het jaar.

4 OVERZICHT VAN DE NATIONALE NATUURWETGEVING

Dit hoofdstuk geeft achtergrondinformatie over de natuurwetgeving waaraan de voorgenomen ingreep op de onderzoekslocatie wordt getoetst. Er wordt een globale toelichting gegeven ten aanzien van potentiële overtredingen van de Wet natuurbescherming bij de meest voorkomende soorten en soortgroepen. Dit hoofdstuk is niet toegespitst op de situatie op de onderzoekslocatie, maar geeft enkel een beschrijving van de vigerende wetgeving. De Wet natuurbescherming is gericht op:

- het beschermen en ontwikkelen van de natuur, mede vanwege de intrinsieke waarde en het behouden en herstellen van de biologische diversiteit;
- het doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de natuur ter vervulling van maatschappelijke functies;
- het verzekeren van een samenhangend beleid gericht op het behoud en beheer van waardevolle landschappen, vanwege hun bijdrage aan de biologische diversiteit en hun cultuurhistorische betekenis, mede ter vervulling van maatschappelijke functies.

De bevoegdheid voor het verlenen van ontheffingen en vrijstellingen bij soortenbescherming ligt grotendeels bij de provincies. De provincie is bevoegd gezag voor de toetsing van handelingen met mogelijke gevolgen voor beschermde dier- en plantensoorten (de soortenbeschermingsbepalingen) én voor Natura 2000-gebieden (de gebiedenbeschermingsbepalingen). Alleen bij ruimtelijke ingrepen waarmee grote nationale belangen zijn gemoeid, blijft het Rijk bevoegd gezag.

4.1 Zorgplicht

Het eerste artikel in de Wet natuurbescherming heeft betrekking op de zorgplicht en heeft betrekking op het voorkomen of beperken van schade aan soorten en gebieden, voor zover deze niet middels overige verbodsbepalingen zijn gereguleerd. Het gaat daarbij in de praktijk vooral om minder streng beschermde soorten, waarbij het onnodig doden, verwonden of beschadigen dient te worden vermeden.

In bijlage 1 wordt dit artikel nader toegelicht.

4.2 Soortenbescherming

Bij een quickscan wordt in beeld gebracht of er (potentiële) vaste rust- of voortplantingsplaatsen aanwezig zijn van de soorten uit de verschillende beschermingsregimes. Vervolgens wordt beoordeeld of de voorgenomen ingreep verstorend kan zijn en of nader onderzoek noodzakelijk wordt geacht.

De Wet natuurbescherming onderscheidt beschermingsregimes voor soorten op grond van internationale verdragen, aangevuld met soorten die vanuit een nationaal oogpunt beschermd worden. Hierdoor zijn er in de Wet natuurbescherming drie verschillende verbodsartikelen per categorie soorten;

- soorten van de Vogelrichtlijn (*artikel 3.1*);
- soorten van de Habitatrichtlijn en de verdragen van Bern en Bonn (*artikel 3.5*);
- andere soorten (*artikel 3.10*).

In bijlage 1 worden deze artikelen nader toegelicht.

4.3 Gebiedenbescherming

Indien een plangebied in of nabij een beschermd gebied is gelegen, dan dient te worden bepaald of er een (extern) effect valt te verwachten. Het gaat daarbij om Natura 2000-gebieden en gebieden behorend tot het Natuurnetwerk Nederland.

4.3.1 Natura 2000

Natura 2000 is de benaming voor een Europees netwerk van natuurgebieden waarin belangrijke flora en fauna voorkomen, gezien vanuit een Europees perspectief. Met Natura 2000 wil men deze flora en fauna duurzaam beschermen. De staatssecretaris van Economische Zaken heeft voor Nederland ruim 160 Natura 2000-gebieden aangewezen. Gezamenlijk hebben ze een oppervlak van ruim 1,1 miljoen hectare. Ze maken deel uit van een samenhangend netwerk van natuurgebieden in de Europese Unie die zijn aangewezen op grond van de vogelrichtlijn en habitatrichtlijn. Het doel van Natura 2000 is het keren van de achteruitgang van de biodiversiteit.

Binnen een gebied kan spanning optreden tussen economie en ecologie. In een zogenaamd beheerplan leggen Rijk en provincies vast welke activiteiten, op welke wijze mogelijk zijn. Uitgangspunt is steeds het realiseren van ecologische doelen met respect voor en in een zorgvuldige balans met wat particulieren en ondernemers willen. Het opstellen gebeurt daarom in overleg met alle direct betrokkenen, zoals beheerders, gebruikers, omwonenden, gemeenten, natuurorganisaties en waterschappen. Samen geven ze invulling aan beleven, gebruiken en beschermen. Daar draait het om in de Nederlandse Natura 2000-gebieden (bron: Regiegroep Natura 2000).

Het is krachtens de Wet natuurbescherming verboden zonder vergunning van gedeputeerde staten projecten te realiseren of andere handelingen te verrichten die gelet op de instandhoudingsdoelstellingen voor een Natura 2000-gebied de kwaliteit van de natuurlijke habitats of de habitats van soorten in dat gebied kunnen verslechteren of een significant verstorend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor dat gebied is aangewezen (artikel 2.7, lid 2).

Handelingen die een negatieve invloed hebben op Natura 2000-gebieden, worden slechts onder strikte voorwaarden toegestaan. Een vergunning is vereist. Door middel van het Nederlandse vergunningsstelsel wordt een zorgvuldige afweging gewaarborgd. De vergunningen zullen beoordeeld en afgegeven worden door de desbetreffende provincie.

4.3.2 Natuurnetwerk Nederland

Het Natuurnetwerk Nederland is het Nederlands netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden. Het netwerk moet natuurgebieden beter verbinden met elkaar en met het omliggende agrarisch gebied.

Het Natuurnetwerk Nederland bestaat uit:

- bestaande natuurgebieden, waaronder de 20 Nationale Parken;
- gebieden waar nieuwe natuur aangelegd wordt;
- landbouwgebieden, beheerd volgens agrarisch natuurbeheer;
- ruim 6 miljoen hectare grote wateren: meren, rivieren, de Noordzee en de Waddenzee;
- alle Natura 2000-gebieden.

Conform artikel 1.12 van de Wet natuurbescherming dragen gedeputeerde staten in hun provincie zorg voor de totstandkoming en instandhouding van een samenhangend landelijk ecologisch netwerk, genaamd 'Natuurnetwerk Nederland'. Zij wijzen daartoe in hun provincie gebieden aan die tot dit netwerk behoren.

De planologische begrenzing en beschermingsregimes van het Natuurnetwerk Nederland loopt via het traject van de provinciale ruimtelijke structuurvisies en verordeningen.

4.4 Houtopstanden

De bescherming van houtopstanden conform hoofdstuk 4 van de Wet natuurbescherming heeft als doel om het aanwezige areaal bos in Nederland te behouden. Onder houtopstanden vallen alle zelfstandige eenheden van bomen, boomvormers of struiken van een oppervlakte van tien are of meer of rijbeplanting die meer dan twintig bomen omvat. In bijlage 1 (tabel VI) worden de regels nader toegelicht.

Wanneer houtopstanden geveld worden, niet vallende onder artikel 4.1 van de Wet natuurbescherming, geldt een meldingsplicht bij Gedeputeerde Staten van desbetreffende provincie (artikel 4.2 Wnb). Op basis van deze melding wordt door de provincie beoordeeld of de voorgenomen velling aanvaardbaar is in het kader van natuur- en landschapswaarden. Indien er geen bezwaar is om de houtopstanden te kappen, verplicht artikel 4.2 van de Wet natuurbescherming om binnen 3 jaar na het vellen of tenietgaan van de houtopstand op dezelfde grond houtopstanden opnieuw aan te planten. Er geldt een algehele vrijstelling van de herplantplicht voor houtopstanden die gekapt worden in het kader van natuurbeheer en natuurbehoud.

Indien bij de voorgenomen ontwikkeling herplantplicht geldt, maar niet voldaan kan worden aan de herplantplicht op de projectlocatie zelf, dan dient een ontheffing aangevraagd te worden met betrekking tot de herplantplicht bij de desbetreffende provincie. De provincie toetst vervolgens of voldaan wordt aan de bij de provinciale verordening gestelde regels voor herbeplanting op andere perceelsgronden. Deze regels hebben onder andere betrekking op de kwaliteit, oppervlakte en locatie van de andere grond en de natuurwaarde van de te vellen houtopstand. Tevens kan ontheffing verleend worden van herplantplicht ter plaatse, indien gewerkt wordt via een door het ministerie goedgekeurde gedragscode die gebruikt mag worden door een van de betrokken partijen voor een wijze van vellen en een wijze van herplanten.

5 AANGETROFFEN EN TE VERWACHTEN BESCHERMDE SOORTEN

Het voorkomen van planten- en diersoorten in een gebied wordt mede bepaald door de aanwezigheid van geschikt leefgebied. Een soort kan in zijn leefgebied gebruik maken van verschillende plekken om te verblijven. Al deze plekken (biotopen) kunnen een bepaalde functie voor de soort vervullen. In dit hoofdstuk wordt op basis van het aanwezige habitat / verblijfsmogelijkheden samen met verspreidingsgegevens beschreven welke beschermde soorten binnen de onderzoekslocatie kunnen voorkomen. Afhankelijk van de soort wordt ingegaan op de potentiële aanwezigheid van vaste rust- of voortplantingsplaatsen, foerageergebied en verbindingroutes. Tevens wordt beoordeeld of de voorgenoemen plannen een negatief effect kunnen hebben op de mogelijk aanwezige beschermde soorten. In hoofdstuk 6 wordt beschreven welke juridische implicaties dit voor het project heeft.

5.1 Vogels

5.1.1 Broedvogels (nesten jaarrond beschermd)

Er zijn broedvogels waarvan de nesten ook beschermd zijn op het moment dat ze niet voor de voortplanting in gebruik zijn. Binnen de bebouwde kom kunnen dit zijn: huismus, gierzwaluw en slechtvalk. Van deze soorten kan de slechtvalk op voorhand worden uitgesloten. Deze soort broedt enkel op hoge stenige bebouwing, zoals kantoorgebouwen, torens en fabrieksschoorstenen, welke niet op de deellocaties aanwezig zijn. In het buitengebied van deellocatie B en C kunnen tevens boomvalk, buizerd, grote gele kwikstaart, havik, kerkuil, ooievaar, ransuil, roek, sperwer, steenuil en wespandief voorkomen.

Huisumus en gierzwaluw

De huismus en gierzwaluw zijn typische gebouwbewonende koloniebroeders. De nesten van gierzwaluw bevinden zich over het algemeen binnen de bebouwde kom. De huismus wordt zowel binnen als buiten de bebouwde kom aangetroffen.

Deellocatie A

De woningen met een dakpannen-dak aan de Dorpstraat en Achterste Kerkweg te Beekbergen bieden door de aanwezigheid van een dakgoot en een dakpannen dak mogelijk gelegenheid tot verblijfslocaties voor de huismus, door toegang tot het dakbeschoot (figuur 16 t/m 18). Daarnaast kunnen de woning van Dorpstraat 94 en de Achterste Kerkweg 2 tevens nestgelegenheid bieden aan gierzwaluwen, welke aan de kopse kanten onder het dak kunnen vliegen (figuur 19 en 20). Bij sloop- en/of renovatiewerkzaamheden aan het dak kan er mogelijk verstoring optreden van beschermde verblijfslocaties van deze soorten (zie hoofdstuk 6). De woningen aan de Evert Jan Boksweg bieden door het platte dak geen nestgelegenheid voor de huismus of de gierzwaluw. Verstoring ten aanzien van deze soorten is bij de voorgenomen plannen bij deze huizen niet aan de orde.

Figuur 16. Schuur met dakgoot en dakpannen Dorpstraat 65.

Figuur 17. Dakpannen-dak met dakgoot Dorpstraat 94 biedt mogelijk verblijfs-mogelijkheid voor huismussen.

Figuur 18. Dakgoot met dakpannendak Achterste Kerkweg 2 biedt mogelijk verblijfsmogelijkheden voor huismussen.

Figuur 19. Ruimte voor gierzwaluw Dorpstraat 94.

Figuur 20. Ruimte voor gierzwaluw Achterste Kerkweg 2.

Deellocatie B

Het woonhuis aan de Stoppelbergweg 25 is door de geïsoleerde ligging niet geschikt als verblijfplaats voor de kolonie-broedende gierzwaluwen. Het woonhuis en het schuurtje voldoen door de aanwezigheid van een dakgoot en overhangende dakpannen aan een bouwstijl welke nestgelegenheid biedt voor huismussen, echter ligt de locatie vrij geïsoleerd en verkeert de bebouwing in een vervallen staat, waardoor de dakgoten gevuld zijn met mos, blad en naalden van de omliggende bomen (figuur 21 en 22). De huismus is voor zijn voedsel sterk afhankelijk van wat de mens hem biedt en gezien de geïsoleerde ligging zal het voedselaanbod derhalve klein zijn. Tevens biedt de vervallen dakgoot minimaal geschikte nestgelegenheid voor de huismus. Het voorkomen van deze soort op de onderzoekslocatie is derhalve redelijkerwijs uitgesloten.

Figuur 21. Dak met dakgoot vanuit de eerste verdieping gezien.

Figuur 22. Dakgoot noordelijk gelegen schuurtje.

Deellocatie C

De bedrijfswoning aan de Deventerstraat 576 te Apeldoorn biedt door de aanwezigheid van een dakpannen dak nestgelegenheid voor huismussen. Er liggen enkele dakpannen scheef, waardoor huismussen toegang tot ruimte onder de dakpannen krijgen, waar ze zich kunnen nestelen (figuur 23). Tevens zijn er onder de nok aan de kopse kanten van het woonhuis ruimtes, welke mogelijk door gierzwaluwen gebruikt kunnen worden (figuur 24). Verstoring ten aanzien van deze soorten kan bij de voorgenomen herontwikkeling niet op voorhand worden uitgesloten (zie hoofdstuk 6).

Figuur 23. Losse dakpannen kunnen toegang tot ruimtes onder het dak bieden.

Figuur 24. Ruimtes onder de nok kunnen door gierzwaluwen benut worden.

Boomvalk, buizerd, havik, ransuil, roek, sperwer, wespendif

Volgens verspreidingsgegevens van de NDFF worden in de gebieden rondom de deellocaties waar nemingen gedaan van boomvalk, buizerd, roek, ransuil, havik en sperwer. Op deellocatie A waren er vrijwel geen hoge bomen, welke verblijfslocatie kunnen bieden aan bovengenoemde soorten. De enkele bomen rondom deze deellocatie waren geïnspecteerd op aanwezigheid van grote nesten, welke niet zijn waargenomen. Ten noordwesten van deellocatie C is een kleine bosschage met hoge boomopstand. Deze bosschage is tot op circa 100 meter van het woonhuis op deellocatie C geïnspecteerd op grote nesten, welke niet zijn aangetroffen. Het woonhuis op deellocatie B wordt omringd door hoge boomopstand, welke geïnspecteerd zijn op grote nesten. Deze zijn niet aangetroffen, waarmee op alle deellocaties redelijkerwijs kan worden uitgesloten dat bovenstaande soorten een nest nabij hebben.

Grote gele kwikstaart

Volgens verspreidingsgegevens van de NDFF zijn er waarnemingen bekend van een grote gele kwikstaart op circa 1 kilometer afstand van deellocatie C en circa 2 kilometer afstand van deellocatie A. Deze soort broedt en foerageert vrijwel uitsluitend aan de oevers van stromende beken, rivieren of

heel sporadisch langs stilstaand water met het liefst loofbos of loofbomen omzoomd. Tevens kan de grote gele kwikstaart in bebouwing nestelen. Echter, door het ontbreken van (snel) stromend water en geschikte bebouwing op- en nabij de onderzoekslocatie, is de aanwezigheid van nesten van de grote gele kwikstaart op de onderzoekslocatie uitgesloten.

Kerkuil

Volgens verspreidingsgegevens van de NDFF zijn er waarnemingen bekend van een kerkuil op circa 500 meter afstand van deellocatie A. De kerkuil broedt in schuren, kerktorens en veelal in speciale nestkasten. Heel incidenteel kan de kerkuil in boomholtes broeden. De bomen rond de onderzoekslocatie bieden door de afwezigheid van geschikte holtes geen geschikte broedlocatie voor de kerkuil. Tevens zijn er op – en rondom de onderzoekslocatie geen nestkasten voor uilen aangetroffen. Op en rondom deellocaties B en C zijn geen waarnemingen bekend van de kerkuil en tijdens het veldbezoek zijn er tevens geen geschikte nestgelegenheden in de vorm van uilenkasten of holle bomen aangetroffen. Bij de voorgenomen herontwikkelingen zal er tevens geen foerageergebied voor deze soort verloren gaan. Verstoring ten aanzien van de kerkuil is derhalve redelijkerwijs uitgesloten.

Steenuil

Volgens verspreidingsgegevens van de NDFF zijn er waarnemingen bekend van een steenuil op circa 600 meter afstand van deellocatie C en op circa 600 meter afstand van deellocatie A. De steenuil is een vogel die broedt in natuurlijke holtes van bomen (knotwilgen of hoogstam fruitbomen) of in rustige hoekjes of nissen van gebouwen, in schuren en nestkasten. De woonhuizen op de onderzoekslocatie vormen geen geschikte nestgelegenheden voor de steenuil. Tevens zijn er geen uilenkasten in de nabijheid van de onderzoekslocatie waargenomen en zijn er geen sporen gevonden rondom woningen, welke erop duiden dat de onderzoekslocatie door de steenuil in gebruik is. Daarnaast zijn er weinig tot geen foerageergebieden in de omgeving van de onderzoekslocatie aanwezig vanwege het stedelijk karakter. Rondom deellocatie B zijn geen waarnemingen van de steenuil bekend en er zijn tijdens het veldbezoek tevens geen potentiële nestlocaties aangetroffen. Tevens gaat er bij de voorgenomen herontwikkeling geen potentieel foerageergebied voor deze soort verloren. Verstoring ten aanzien van de steenuil is derhalve dan ook uit te sluiten.

5.1.2 Overige broedvogels

De bebouwing op de onderzoekslocatie kan nestgelegenheid bieden aan broedvogelsoorten zoals kauw, zwarte roodstaart en merel. De nesten van deze soorten zijn alleen beschermd op het moment dat ze als zodanig in gebruik zijn. Overtredingen van verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming zijn te voorkomen (zie hoofdstuk 6).

De broedvogels waarvan het nest in uitzonderlijke gevallen eveneens jaarrond is beschermd, zijn voornamelijk hollenbroeders, zoals spechten en mezen. Het gaat hierbij om algemeen voorkomende soorten, die ook in de directe omgeving voldoende broedgelegenheid hebben. Er zijn derhalve geen bijzondere ecologische omstandigheden die rechtvaardigen dat de nesten van genoemde soorten op de onderzoekslocatie een jaarrond beschermde status zouden moeten hebben. Het werken buiten het broedseizoen is voldoende om overtreding van de Wet natuurbescherming te voorkomen (zie hoofdstuk 6).

5.2 Vleermuizen

Volgens het cursusdictaat “Vleermuizen en Planologie” (Limpens *et al.*, 2010) en de verspreidingsgegevens van de NDFF is de onderzoekslocatie gelegen in een deel van Nederland waar de volgende vleermuissoorten kunnen voorkomen: gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, laatvlieger,

rosse vleermuis, gewone grootoorvleermuis, watervleermuis, meervleermuis, franjestaart, Bechstein's vleermuis, baardvleermuis.

Verblijfplaatsen op de onderzoekslocatie

Deellocatie A

De bebouwing op deellocatie A is in principe geschikt als verblijfplaats voor vleermuizen. De woonhuizen aan de Dorpstraat en Achterste kerkweg beschikken over ruimtes onder de dakpannen waar vleermuizen mogelijk gebruik van kunnen maken (figuur 25 t/m 27). Bij de Dorpstraat 65 lijken de ruimtes opgevuld met een soort cement, echter is het niet uit te sluiten dat het dak daardoor hermetisch is afgesloten. Tevens beschikt de schuur op de locatie over een eveneens geschikt dakpannen-dak. Verder zijn er op de Dorpstraat 94 en Achterste Kerkweg 2 openingen in de muur (open stootvoegen), welke vleermuizen mogelijk kunnen gebruiken om toegang te krijgen tot ruimtes in de spouw (figuur 26 en 27). Dergelijke openingen zijn tevens te vinden aan de Evert Jan Boksweg 21 (figuur 28). Aan de Evert Jan Boksweg 26 kunnen vleermuizen mogelijk onder de metalen daklijsten zitten, aangezien deze op enkele plekken los van het hout komen en daardoor mogelijk beschutting bieden (figuur 29).

De bebouwing is geschikt als verblijfplaats voor gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger. Deze soorten kunnen de bebouwing in principe gebruiken als zomerverblijf, kraamverblijf en als baltsverblijf (zie hoofdstuk 6).

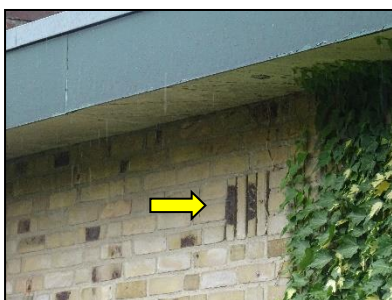
Figuur 25. Scheve dakpannen, Dorpstraat 65.

Figuur 26. Openingen in de muur en onder dakrand, Dorpstraat 94.

Figuur 27. Open stootvoegen, Achterste Kerkweg 2.

Figuur 28. Ventilatievoegen in de muur, Evert Jan Boksweg 21.

Figuur 29. Loshangend lijstwerk, Evert Jan Boksweg 26.

Deellocatie B

Het woonhuis en de schuur op deellocatie zijn in principe geschikt als verblijfplaats voor vleermuizen vanwege ruimtes onder de dakpannen de loodflapjes onder het dak. Tevens beschikt de voorkant van het woonhuis over houten planken waartussen vleermuizen zich kunnen nestelen (figuur 30 t/m 32). Tijdens het veldbezoek is ook de zolder geïnspecteerd, welke bestaat uit een houten plafon met isolatiemateriaal van piepschuim ertegenaan. Tijdens de inspecties zijn er geen doorgangen van buitenaf naar de binnenkant van de zolder waargenomen en tevens zijn er geen sporen of vleermuizen op de

zolder aangetroffen, waardoor de zolder ongeschikt voor grootoorvleermuizen is en tevens niet als massawinterverblijf kan dienen. Wel kan het woonhuis en de schuur voor de gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger in principe gebruikt worden als zomer-, kraam- en als baltsverblijfplaats (zie hoofdstuk 6).

Figuur 30. Openingen tussen houten betimmering met potentiële ruimtes voor vleermuizen.

Figuur 31. Potentiële ruimtes onder loodflapjes voor vleermuizen.

Figuur 32. Ruimtes onder dakpannen schuurtje.

Deellocatie C

De bebouwing op deellocatie C is in principe geschikt als verblijfplaats voor vleermuizen, vanwege ruimtes onder de dakpannen en de loodflapjes op het dak (figuur 33). Tevens zijn er open stootvoegen in de bebouwing aanwezig, welke mogelijk toegang verlenen tot ruimtes in de spouw (figuur 34). De bebouwing is geschikt als verblijfplaats voor gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger. Deze soorten kunnen de bebouwing in principe gebruiken als zomerverblijf, kraamverblijf en als baltsverblijf (zie hoofdstuk 6).

Figuur 33. Openingen onder de dakpannen en loodflapjes, Deventerstraat 576, Apeldoorn.

Figuur 34. Open stootvoegen, Deventerstraat 576, Apeldoorn.

Verblijfplaatsen buiten de onderzoekslocatie

Het woonhuis aan de Evert Jan Boksweg 26 welke gesloopt gaat worden, is onderdeel van 3-onder-1-kap rijtjeswoning. Indien er verblijfplaatsen voor vleermuizen aanwezig zijn in de aangrenzende bebouwing, kunnen sloopwerkzaamheden aan nummer 26 mogelijk tevens verstorend werken op mogelijke verblijfplaatsen in de woningen 22 en 24. Om uit te sluiten dat er vleermuizen verblijfplaatsen hebben op deze locatie, dient het hele woningblok onderzocht te worden (zie hoofdstuk 6).

Foerageerhabitat

De onderzoekslocatie zal, gelet op het aanwezige habitat gebruikt kunnen worden door in de omgeving verblijvende vleermuizen als gewone dwergvleermuis, laatvlieger en mogelijk ruige dwergvleermuis om te foerageren. De plannen zullen echter geen aantasting van belangrijk foerageerhabitat

vormen. Door de voorgenomen ingreep zal het aanbod van foerageermogelijkheden niet in het geding komen, door de sloop van woningen op deellocatie A, B en C waar geen nieuwbouw gerealiseerd wordt, wordt het foerageeraanbod enkel vergroot. Tevens is in de directe omgeving meer geschikt foerageerhabitat voor vleermuizen aanwezig. Het betreft de weilanden ten oosten van deellocatie A, het bosgebied in deellocatie B en het omliggend agrarisch landschap bij deellocatie C.

Vliegroutes

Vleermuizen maken veelal gebruik van lijnvormige (donkere) landschapselementen als houtsingels, beken en lanen om zich te verplaatsen tussen verblijfplaatsen en foerageergebieden. Doordat dergelijke lijnvormige elementen ontbreken op de onderzoekslocatie, worden er geen potentiële vliegroutes verstoord.

5.3 Overige zoogdieren

Alle zoogdieren in Nederland zijn beschermd. Voor sommige algemeen voorkomende soorten geldt een provinciale vrijstelling bij ruimtelijke ontwikkeling. Op deze wijze is er onderscheid te maken in streng beschermde en minder streng beschermde soorten.

Volgens verspreidingsgegevens van de NDFF en Broekhuizen *et al.* (2016) ligt de onderzoekslocatie binnen het verspreidingsgebied van de volgende streng beschermde grondgebonden zoogdieren: bever, boommarter, bunzing, damhert, das, eekhoorn, hermelijn, otter, steenmarter, wezel.

5.3.1 Streng beschermde soorten

Bever en otter

De bever leeft in het overgangsgebied van zoete wateren met land, langs beken, rivieren, kanalen en beken. De aanwezigheid van goed bereikbare bomen en struiken op de oever is een vereiste. De otter leeft tevens in oeverzones met voldoende dekking en rust. Gezien de ligging in- of nabij de bebouwde kom en het feit dat er geen grote wateroppervlaktes op of nabij de onderzoekslocaties zijn, maakt dat de deellocaties ongeschikt zijn voor de bever en otter. Verstoring ten aanzien van deze soorten is niet aan de orde.

Boommarter

De boommarter maakt gebruiken boomholtes, van onder andere spechten, als verblijfplaats. Op deellocatie A en C zijn geen bomen aanwezig die aan deze voorwaarden voldoen. Deellocatie B ligt in een bosrijk gebied, echter zijn hier eveneens geen geschikte boomholtes voor de boommarter aangetroffen. Tevens zijn er geen sporen op- of rondom de onderzoekslocatie waargenomen, die indiceren dat een boommarter in de omgeving actief is. Verstoring ten aanzien van deze soort is derhalve uitgesloten.

Eekhoorn

Omdat de onderzoekslocatie enkel woonhuizen betreft en eekhoorns hun verblijfslocatie in bomen hebben en er tevens geen bomen met nesten in de directe nabijheid van de woonhuizen zijn waargenomen, kan verstoring ten opzichte van deze soort worden uitgesloten.

Steenmarter

De onderzoekslocatie vormt geschikt habitat voor de steenmarter. Steenmarters gebruiken hooizolders, loze ruimtes onder het dak, schuurtjes en dergelijke, als verblijfplaats. Een steenmarter heeft binnen zijn territorium verscheidene verblijfplaatsen. Tijdens het veldbezoek zijn geen sporen, zoals uitwerpselen of prooiresten, aangetroffen die duiden op het gebruik van de onderzoekslocatie als vaste rust- of voortplantingsplaats door deze soort. Bij intensief gebruik van een locatie door deze

soort zijn dergelijke sporen vrij eenvoudig aan te treffen, echter konden niet alle schuurtjes op deellocatie A en C worden geïnspecteerd. Omdat de voorgenomen herontwikkelingen voornamelijk sloopwerkzaamheden betreffen, zullen eventuele verblijfplaatsen van steenmarters op zolder of in schuurtjes hun functionaliteit verliezen. Voorafgaand aan de werkzaamheden dient bij de schuur aan de Dorpstraat 65 en aan de Deventerstraat op deze locaties een aanvullende inpandige inspectie naar steenmarter worden uitgevoerd om verstoring uit te kunnen sluiten (zie hoofdstuk 6).

Bunzing, wezel, hermelijn

De bunzing en wezel maken voor hun verblijfplaats gebruik van oude hopen van onder andere konijnen en mollen, maar ook van houtwallen, steenhopen, holle bomen, hooizolders en stallen. De desbetreffende soorten hebben binnen hun territorium verscheidene verblijfplaatsen. Binnen de onderzoekslocatie bevindt zich mogelijk dergelijke elementen in de tuinen en de omgeving van de onderzoekslocatie, echter zullen deze functies bij de voorgenomen herontwikkeling en de sloop van de bebouwing onaangetast blijven. Tevens zijn desbetreffende soorten afhankelijk van dekking en migratie routes in de vorm van hagen en boomrijen om zich te verplaatsen. Wegens de geïsoleerde ligging in de kern van Beekbergen tezamen met het ontbreken van sporen zoals uitwerpselen, prooiresten en wissels kan worden gesteld dat deellocatie A niet in gebruik is door de bunzing, wezel of hermelijn. Tevens is er op deellocatie C niet voldoende beschutting aanwezig en is er door de bedrijfsactiviteit dusdanig veel verstoring, dat deze soorten hier niet worden verwacht. Deellocatie B ligt in een bosrijk gebied met veel groen, welke meer verblijfsgelegenheid voor deze soorten geeft, echter zal hier enkel het huis worden gesloopt en zal er natuur voor in de plaats worden gerealiseerd, waardoor de leefomstandigheden van kleine marterachtigen juist versterkt wordt. Mogelijk kunnen tijdens de (sloop)werkzaamheden hopen en/of verblijfplaatsen worden verstoord (zie hoofdstuk 6).

Damhert

Populaties damherten komen onder andere voor in de duingebieden van Kennemerland, Schouwen-Duiveland en de Veluwe. Het damhert komt vooral voor in lichte loofbossen en gemengde bossen, minder vaak in uitgestrekte naaldbossen. Bij voorkeur verblijven damherten in oudere bossen met dichte onderbegroeiing, waarbij het belangrijk is dat er voldoende gras is. Ook komt hij voor in randzones bij open plekken, graslanden en akkerranden en in parkachtige bosgebieden. De waarnemingen van de damherten zijn voornamelijk ten zuidoosten van Beekbergen gedaan. Deellocatie A en C zijn volledig bebouwd en voldoen niet aan het leefgebied van de damhert. Deellocatie B is volledig afgezet met een hek, waardoor het onwaarschijnlijk is dat damherten zich op de onderzoekslocatie zullen begeven. Tevens wordt hier enkel het huis gesloopt en komt er natuur voor terug. Verstoring ten opzichte van deze soort is derhalve uit te sluiten.

Das

De das komt voor in kleinschalige akker- en weidelandschappen met voldoende beschutting, houtwallen en heggen, die kunnen dienen als beschutting en geleiding. Deellocatie A is door de ligging in de kern van Beekbergen en het ontbreken van reliëf en/of schuilmogelijkheden ongeschikt als vaste rust- of voortplantingsplaats door dassen. Tevens is het industriële karakter van deellocatie C niet geschikt voor deze soort en is de directe omgeving geïnspecteerd op sporen van de das, welke niet zijn aangetroffen. Deellocatie B is volledig omringd door een hek en op de onderzoekslocatie zijn geen sporen van dassen (graafsporen, uitwerpselen, pijpen of haren) aangetroffen. Verstoring ten aanzien van de das als gevolg van de voorgenomen ingreep is niet aan de orde.

5.3.2 Licht beschermde soorten

De onderzoekslocatie vormt geschikt habitat voor een aantal soorten grondgebonden zoogdieren. Het gaat daarbij om algemene soorten als konijn, egel en diverse muizensoorten. Door de voorgenomen werkzaamheden bestaat de kans dat verblijfplaatsen worden aangetast (zie hoofdstuk 6).

5.4 Reptielen

Volgens verspreidingsgegevens van RAVON (van Delft *et al.* 2015) en de NDFF zijn binnen enkele kilometers van de onderzoekslocatie de volgende reptielensoorten waargenomen: adder, gladde slang, hazelworm, levendbarende hagedis, ringslang en zandhagedis

Reptielen stellen specifieke eisen aan het habitat die betrekking hebben op verschillende factoren. De deellocaties A en C betreffen enkel woningen binnen- of aan de rand van de bebouwde kom, op deze deellocaties is geen geschikt habitat voor reptielen aanwezig. Deellocatie B betreft een woonhuis in een bosrijk gebied, welke potentieel geschikt habitat voor de hazelworm kan bieden. De voorkeurs-habitat van de hazelworm bestaat uit enigszins vochtige, met dichte vegetatie bedekte gebieden. De soort komt voor in bossen, bosranden, heide, houtwallen, struvelen, spoor- en wegbermen, kalkgraslanden, vestingwerken, steenhopen, ruderaal plaatsen en tuinen. De meeste waarnemingen hebben betrekking op bos- en heideterreinen. De dichtstbijzijnde waarneming van de hazelworm bevindt zich op circa 500 meter ten zuidoosten van deellocatie B. De tuin op de onderzoekslocatie heeft beschutting rondom het perceel, echter is het door het antropogene gebruik van de onderzoekslocatie en de ligging onwaarschijnlijk dat hier een vaste populatie hazelwormen is gevestigd. Tijdens het veldbezoek zijn geen sporen van reptielen aangetroffen en tevens heeft de huidige bewoner nog nooit een reptiel op de onderzoekslocatie aangetroffen. De waarnemingen van de streng beschermde reptielensoorten, hebben naar verwachting betrekking op de nabij gelegen natuurgebieden de Veluwe. Tevens zal bij de voorgenomen herontwikkeling op deellocatie B enkel het woonhuis worden gesloopt en komt er natuur voor terug in de plaats, waardoor het leefgebied voor reptielen enkel zal verbeteren. Verstoring ten aanzien van deze soortgroep is derhalve niet aan de orde.

5.5 Amfibieën en vissen

Volgens gegevens van de NDFF zijn binnen enkele kilometers rondom de onderzoekslocatie in de afgelopen 5 jaar de volgende soorten waargenomen: alpenwatersalamander, heikikker, kamsalamander, knoflookpad, rugstreeppad en poelkikker.

Doordat wateroppervlakten als poelen, sloten en plassen op de onderzoekslocatie ontbreken zijn voortplantingsmogelijkheden voor amfibieën en het voorkomen van vissen op deellocaties A en C uitgesloten. Op deellocatie B is een klein waterreservoir aanwezig, echter is deze door het gebrek aan enige vorm van beschutting of beplanting ongeschikt als voortplantingshabitat voor amfibieën. Tevens worden er op de deellocatie enkel huizen gesloopt of herontwikkeld, waardoor er tevens geen landhabitat voor amfibieën wordt aangetast. Incidenteel kunnen algemene soorten als bruine kikker en gewone pad beschutting vinden tussen de beplanting in tuinen en in de bosschage op deellocatie B. Voor de mogelijk incidenteel te verwachten soorten geldt een algehele vrijstelling van de Wet natuurbescherming (zie hoofdstuk 6).

5.6 Ongewervelden

Libellen

Voor libellen geldt dat water nodig is ter voortplanting. Gezien het ontbreken hiervan kan gesteld worden dat deze soortgroep niet in staat is zich in de huidige situatie te vestigen.

Vlinders

Beschermde vlinders stellen specifieke eisen aan het voortplantingshabitat. Bij het habitat is het belangrijk dat aan de eisen van alle stadia van de vlindersoort wordt voldaan. Voor de beschermde soorten in Nederland geldt dat deze veelal gebonden zijn aan zeldzame waardplanten, die vaak al-

leen in natuurterreinen zijn te vinden. Geschikte waardplanten voor beschermde vlindersoorten als sleedoornpage (sleedoorn), iepenpage (iep) en kleine ijsvogelvlinder (kamperfoelie) zijn op de onderzoekslocatie niet aanwezig. Het is uitgesloten dat er binnen de onderzoekslocatie geschikt habitat aanwezig is voor een (deel)populatie van een beschermde vlindersoort.

Overige soorten

Overige beschermde soorten, zoals vliegend hert, Europese rivierkreeft en platte schijfhoren, zijn op de onderzoekslocatie uit te sluiten. Er is geen geschikt habitat voor dergelijke beschermde soorten op de onderzoekslocatie aanwezig en er zijn geen waarnemingen bekend in de directe omgeving van de onderzoekslocatie.

5.7 Vaatplanten

Aangezien de locatie geheel bestaat uit bebouwing en verharding, is het niet te verwachten dat er beschermde of zeldzame plantensoorten op de locatie te vinden zijn. Tijdens het veldbezoek zijn geen beschermde planten waargenomen. Hierbij is tevens gelet op de aanwezigheid van (beschermde) muurvegetatie.

6 TOETSING AAN SOORTENBESCHERMING

Als gevolg van de voorgenomen ingreep op de onderzoekslocatie kunnen er overtredingen van verbodsbepalingen uit soortbeschermingsparagrafen uit de Wet natuurbescherming optreden. In dit hoofdstuk wordt beschreven voor welke soorten er sprake is van dreigende overtreding van de Wet natuurbescherming en of met eenvoudige maatregelen overtreding is te voorkomen. Verder wordt beschreven voor welke soorten een vervolgtraject noodzakelijk is, bijvoorbeeld omdat toetsing van de ingreep aan de Wet natuurbescherming op basis van de huidige onderzoeksinspanning niet mogelijk is, en wat de eventuele consequenties zijn ten aanzien van ontheffingen.

6.1 Broedvogels

6.1.1 Jaarrond beschermde broedvogels

Huismus en gierzwaluw

De nesten van huismussen en gierzwaluwen zijn het gehele jaar beschermd en vallen onder de beschermingscategorie 2 van vogelnesten. Dit zijn nesten van koloniebroeders die elk seizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. Volgens artikel 3.1 van de Wet natuurbescherming is het verboden nesten van huismussen en gierzwaluwen te beschadigen, te vernielen of weg te nemen.

Indien er op de onderzoekslocatie nestplaatsen van huismussen gierzwaluwen aanwezig zijn, hetgeen op basis van de huidige informatie niet is uit te sluiten, zal de voorgenomen ingreep kunnen leiden tot overtreding van de Wet natuurbescherming. Om vast te stellen of er broedgevallen van de huismus op de onderzoekslocatie aanwezig zijn dient een nader onderzoek uitgevoerd te worden tijdens het broedseizoen van de soort.

6.1.2 Algemene broedvogels

Voor de algemene broedvogelsoorten die op de onderzoekslocatie zijn te verwachten geldt dat, indien het groen buiten het broedseizoen wordt verwijderd, er geen overtredingen plaats zullen vinden met betrekking tot deze soorten. Artikel 3.1 van de Wet natuurbescherming (Het is verboden nesten te beschadigen, te vernielen of weg te nemen) is van toepassing. De nesten mogen echter wel worden weggenomen wanneer deze op dat moment niet in gebruik zijn. In de Wet natuurbescherming wordt geen vaste periode gehanteerd voor het broedseizoen. Globaal kan voor het broedseizoen de periode maart tot half augustus worden aangehouden. Geldend is echter de aanwezigheid van een broedgeval op het moment van ingrijpen.

6.2 Vleermuizen

De te slopen bebouwing op de onderzoekslocatie is in principe geschikt als verblijfplaats voor vleermuizen. De sloop van de bebouwing zou in geval van aanwezigheid van een verblijfsfunctie van vleermuizen kunnen leiden tot overtreding van de Wet natuurbescherming.

Alle vleermuissoorten zijn opgenomen in bijlage IV van de EU-Habitatrichtlijn, diersoorten van communautair belang die strikt moeten worden beschermd. Vleermuizen worden ook benoemd in Bijlage II van de conventie van Bonn.

Gelet op de geschiktheid van de onderzoekslocatie voor vleermuizen, zal aanvullend onderzoek noodzakelijk zijn om de daadwerkelijke functie van het gebied voor vleermuizen te kunnen vaststellen. Deze informatie is benodigd om vast te kunnen stellen of overtredingen van de Wet natuurbescherming aan de orde zijn. De vleermuissoorten die onderzocht dienen te worden zijn gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger. Een dergelijk aanvullend onderzoek dient te worden uitgevoerd conform het protocol voor vleermuisonderzoek (Netwerk Groene Bureaus, 2017). Dit houdt in dat afhankelijk van de potentiële functies er in de periode april tot en met september een aantal veldbezoeken uitgevoerd dient te worden. Vervolgens kan aan de hand van de onderzoeksresultaten worden vastgesteld of er overtredingen plaats zullen vinden bij de uitvoering van het project.

Bij het aantreffen van verblijfplaatsen van vleermuizen is bij de voorgenomen werkzaamheden overtreding van de Wet natuurbescherming naar verwachting niet te vermijden en is daarom een ontheffingsaanvraag aan de orde. Door het treffen van maatregelen zal de functionaliteit van een rust- of verblijfplaats behouden moeten worden en zal schade aan individuen moeten worden voorkomen. Deze maatregelen, omschreven in een projectplan, dienen vervolgens ter goedkeuring worden voorgelegd aan de provincie Gelderland, middels een ontheffingsaanvraag.

6.3 Overige zoogdieren

Steenmarter

De steenmarter behoort in Nederland tot een beschermde inheemse diersoort. Bij de voorgenomen herontwikkeling zullen sloopwerkzaamheden plaatsvinden, welke mogelijk een verstorend effect zullen hebben op eventueel aanwezige steenmarters op zolders of in tuinschuurtjes. Voorafgaand aan de werkzaamheden dient een nader inpassende inspectie uitsluitend te geven op de aanwezigheid van een steenmarter op de locatie alvorens de werkzaamheden kunnen plaatsvinden.

Bunzing, wezel, hermelijn

De tuin op deellocatie B kan door het groene karakter en de aanwezigheid van beschutting in de vorm van houtopslag en begroeiing potentieel verblijfplaatsen bieden voor kleine marterachtigen. Bij de voorgenomen herontwikkeling wordt enkel het huis gesloopt en blijft het groen behouden, echter kan er door de sloopwerkzaamheden mogelijk verstoring optreden. Door de werkzaamheden uit te voeren volgens een ecologisch werkprotocol kan de functionaliteit van het gebied voor kleine marterachtigen gewaarborgd worden.

6.4 Algemene grondgebonden zoogdieren

Voor de te verwachten soorten geldt dat de werkzaamheden mogelijk versturend kunnen werken. Als gevolg van graafwerkzaamheden kunnen dieren verwond of gedood worden en holen kunnen worden verwijderd. Dit houdt een overtreding van artikel 3.10 van de Wet natuurbescherming in. Voor de te verwachten soorten geldt, op grond van het provinciale soortenbeleid, bij ruimtelijke ontwikkelingen echter een vrijstelling, waardoor geen ontheffing hoeft te worden aangevraagd. Het is echter in het

kader van de zorgplicht wel noodzakelijk om voldoende zorg te dragen voor de aanwezige individuen en al het redelijkerwijs mogelijke dient gedaan te worden om het doden van individuen te voorkomen.

Het doden of verwonden kan plaatsvinden indien schuil- of voortplantingslocaties worden beschadigd. Dit kan door het verwijderen van stenenstapels, takkenhopen, bladeren en andere materialen die door langdurige opslag of aanwezigheid schuilplaatsen bieden. Het verwijderen van de materialen dient daarom buiten de gevoelige periode van voortplanting of winterrust plaats te vinden. Aanwezige dieren moeten de gelegenheid krijgen om veilig weg te komen.

6.5 Algemene amfibieën

De werkzaamheden kunnen verstorend werken voor amfibieën die zich op de onderzoekslocatie bevinden. Door de werkzaamheden kunnen dieren gewond raken of worden gedood. Voor de te verwachten soorten geldt, op grond van het provinciale soortenbeleid, bij ruimtelijke ontwikkelingen een vrijstelling van de Wet natuurbescherming, waardoor geen ontheffing hoeft te worden aangevraagd. Het is echter in het kader van de zorgplicht wel noodzakelijk om voldoende zorg te dragen voor de aanwezige individuen en al het redelijkerwijs mogelijke dient gedaan te worden om het doden van individuen te voorkomen. Het doden of verwonden kan plaatsvinden indien schuil- of voortplantingslocaties worden beschadigd. Dit kan door het verwijderen van stenenstapels, takkenhopen, bladeren en andere materialen die door langdurige opslag of aanwezigheid schuilplaatsen bieden. Het verwijderen van de materialen dient daarom buiten de gevoelige periode van winterrust plaats te vinden. Aanwezige dieren moeten de gelegenheid krijgen om veilig weg te komen.

6.6 Overige soort(groep)en

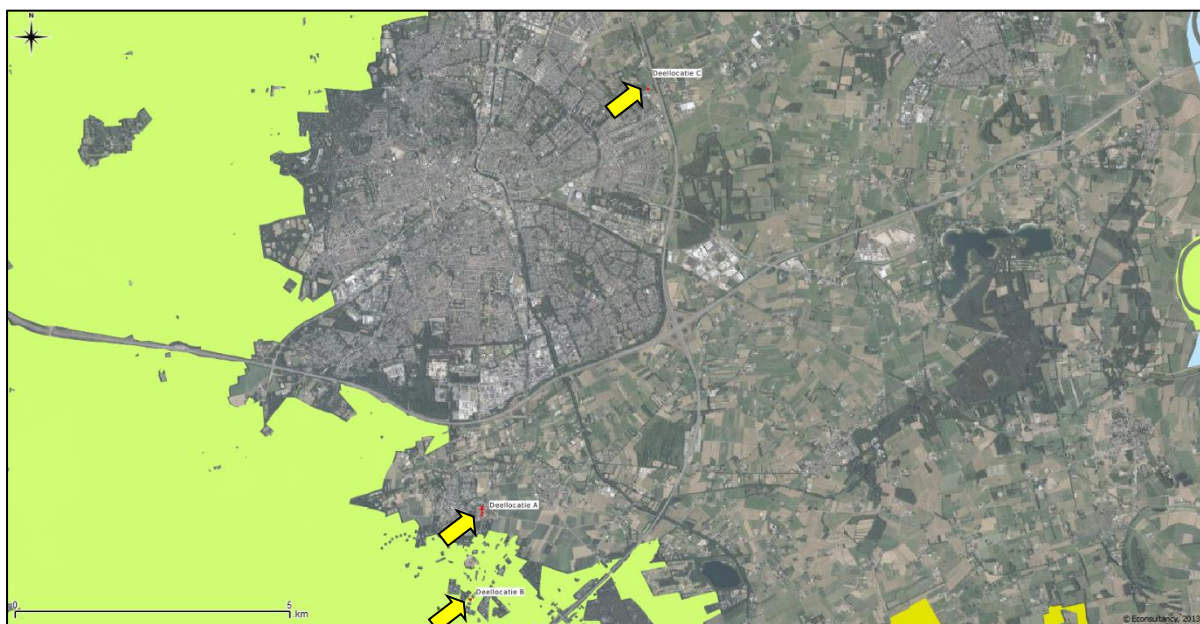
Overtredingen van de Wet natuurbescherming ten aanzien van beschermde soorten behorend tot de overige soortgroepen zijn wegens het ontbreken van geschikt habitat/verblijfsmogelijkheden, op basis van verspreidingsgegevens, de aanwezigheid van voldoende alternatieven en/of gezien de aard van de ingreep in dit geval niet aan de orde.

7 TOETSING AAN GEBIEDENBESCHERMING

In algemene zin kan er door een plan sprake zijn van negatieve gevolgen vanuit natuurwetgeving beschermde gebieden. In dit hoofdstuk wordt beschreven voor welke gebieden er mogelijk sprake is van negatieve effecten als gevolg van de voorgenomen ingrepen op de onderzoekslocatie. Verder wordt beschreven of een vervolgtraject noodzakelijk is en wat de eventuele consequenties zijn ten aanzien van vergunningen.

7.1 Natura 2000

Deellocatie A en B liggen in het grensgebied van het Natura 2000-gebied, de Veluwe. Deellocatie C bevindt zich op circa 4,8 kilometer afstand ten oosten van de onderzoekslocatie (zie figuur 35).

Figuur 35. Ligging onderzoekslocatie ten opzichte van Natura 2000.

Alle deellocaties liggen binnen de invloedssfeer van het Natura 2000-gebied de Veluwe. Voor deellocatie C zal, gezien de afstand tot het Natura 2000-gebied, enkel stikstof een mogelijk effect hebben. Voor deellocatie A en B zal vastgesteld moeten worden of er op grond van objectieve gegevens kan worden uitgesloten dat het plan, afzonderlijk of in combinatie met andere plannen, significante gevolgen kan hebben voor de aangewezen gebieden. Significante gevolgen bij Natura 2000-gebieden zijn gevolgen die in strijd zijn met de instandhoudingsdoelen van het gebied.

Voor een dergelijk onderzoek kan voor deellocatie A en B in eerste instantie worden volstaan met een zogenaamde "oriënterende fase". Uit het onderzoek zal moeten blijken welke van de onderstaande situaties aan de orde zijn:

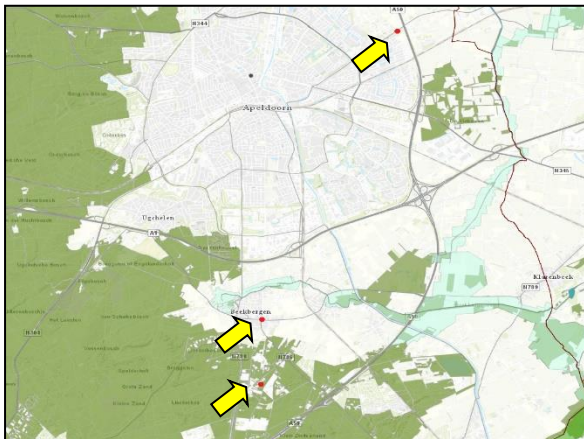
- Er is zeker geen negatief effect. Dit betekent dat er geen vergunning op grond van de Wet natuurbescherming nodig is.
- Er is wel een mogelijk negatief effect, maar dit is zeker geen significant negatief effect. Dit betekent dat vergunningverlening aan de orde is. Omdat het effect zeker niet significant is, volstaat daarvoor de zogenoemde verslechterings- en verstoringstoets.

- Er is een kans op een significant negatief effect. Dit betekent dat vergunningverlening aan de orde is. Omdat er een kans op een significant negatief effect bestaat, is een passende beoordeling vereist.

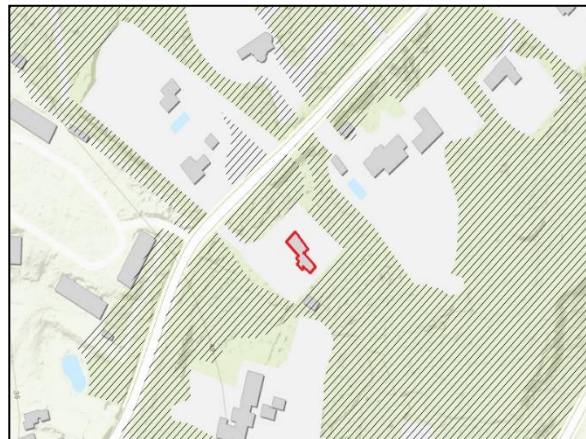
Voor deellocatie C dient een mogelijk effect van stikstof op het Natura 2000-gebied te worden onderzocht middels een stikstofdepositieonderzoek.

7.2 Natuurnetwerk Nederland

Deellocatie A en C maken geen deel uit van- of zijn in de nabijheid van- het Gelders Natuurnetwerk (figuur 36). Het woonhuis op deellocatie B ligt tevens niet in het Gelders Natuurnetwerk, maar wordt hier wel door het Gelders Natuurnetwerk omringd (figuur 37). Het meest nabijgelegen gebied bevindt zich circa 10 meter ten in alle richtingen van de onderzoekslocatie. Het betreft Droog bos met productie.

Figuur 36. Deellocaties C (top), A (midden) en B (onder) ten opzichte van Gelders Natuurnetwerk (donkergroen).

Figuur 37. Deellocatie B (rood) ten opzichte van omliggend Gelders Natuurnetwerk (gestreept).

Deellocatie B is gelegen op circa 10 meter afstand van een onderdeel van het Gelders Natuurnetwerk. Wel bevindt de deellocatie zich in de groene ontwikkelingszone (GO). De ontwikkelingsdoelstelling van dit gebied is tweeledig: ontwikkeling van functies in combinatie met versterking van de kernkwaliteiten natuur en landschap. Omdat bij de voorgenomen herontwikkeling de bebouwing wordt gesloopt en natuur ervoor in de plaats komt, valt de ontwikkeling binnen de visie van de GO, waarbij natuur- en landschapselementen aangelegd worden ter verbetering van de migratiemogelijkheden voor planten en dieren volgens de ontwikkelingsmodellen beschreven in de atlas. Aanvullende maatregelen of aanvullend advies ten aanzien van het GNN of GO is niet aan de orde.

8 HOUTOPSTANDEN

De Wet natuurbescherming beschermt bos van minimaal 10 are en bomenrijen van minimaal 21 bomen, gelegen buiten de bebouwde kom (de zogenaamde 'houtopstanden'). Het is verboden deze houtopstanden geheel of gedeeltelijk te vellen zonder voorafgaande melding bij gedeputeerde staten. In dit hoofdstuk wordt beschreven of er bij de voorgenomen kap sprake is van meldingsplicht en herplantplicht conform artikel 4.2 en artikel 4.3 van de Wet natuurbescherming. Verder wordt beschreven of er vervolgmaatregelen getroffen dienen te worden ten behoeve van de voorgenomen houtkap.

Op de onderzoekslocatie (deellocatie B) zijn in de tuin meerdere bomen aanwezig, echter blijven deze bij de voorgenomen herontwikkeling onaangetast. Vervolgmaatregelen ten aanzien van houtkap zijn derhalve niet aan de orde.

9 SAMENVATTING EN CONCLUSIES

Econsultancy heeft in opdracht van Omgevingsdienst Veluwe IJssel een quickscan Wet natuurbescherming uitgevoerd aan diverse locaties te Apeldoorn en Beekbergen.

De quickscan Wet natuurbescherming is uitgevoerd in het kader van een bestemmingsplanwijziging en heeft tot doel om in te schatten of er op de onderzoekslocatie planten- en diersoorten, gebieden of houtopstanden aanwezig zijn die volgens de Wet natuurbescherming een beschermde status hebben en die mogelijk negatieve gevolgen kunnen ondervinden door de voorgenomen ingreep.

De initiatiefnemer is het volgende van plan per locatie:

Deellocatie A:

- Dorpstraat 65 te Beekbergen: sloop woning, bouwvlak bestemd voor nieuwe kantoorunit;
- Dorpstraat 94 te Beekbergen: sloop woning, gebied wordt tuin;
- Achterste Kerkweg 2 te Beekbergen: sloop woning, nieuw bouwvlak en zuidelijk deel wordt tuin;
- Evert Jan Boksweg 21 te Beekbergen: sloop woning, gebied wordt tuin.
- Evert Jan Boksweg 26 te Beekbergen: sloop woning, gebied wordt tuin.

Deellocatie B:

- Stoppelbergweg 25 te Beekbergen: sloop woning, gebied wordt natuur.

Deellocatie C:

- Deventerstraat 576 te Apeldoorn; sloop woning, geen nieuwbouw (het blijft bedrijventerrein zonder bedrijfswoning).

De aanwezigheid van geschikt habitat op de onderzoekslocatie voor de verschillende soorten en soortgroepen is weergegeven in tabel I. In de tabel is samengevat of de voorgenomen ingreep mogelijk verstorend kan werken en wat de consequenties zijn voor eventuele vervolgstappen, zoals soortgericht nader onderzoek of vergunningtrajecten. In de tabel is weergegeven of maatregelen noodzakelijk zijn om overtreding van de Wet natuurbescherming voor bepaalde soortgroepen te voorkomen.

Tabel I. Overzicht geschiktheid onderzoekslocatie voor soortgroepen en te nemen vervolgstappen

Soortgroep		Geschikt habitat	Ingreep verstorend	Nader onderzoek	Ontheffings-aanvraag	Bijzonderheden / opmerkingen*
Broedvogels	algemeen	ja	ja	nee	nee	het verwijderen van nestgelegenheden buiten het broedseizoen uitvoeren of voorafgaand aan de werkzaamheden broedvogel-inspectie uitvoeren
	huismus en gierzwaluw	ja	mogelijk	ja	mogelijk	nader onderzoek naar verblijfplaatsen huismus en gierzwaluw deellocatie
Vleermuizen	verblijfplaatsen	ja	mogelijk	ja	mogelijk	nader onderzoek naar verblijfplaatsen gebouwbewonende vleermuizen
	foerageergebied	ja	nee	nee	nee	-
	vliegroutes	nee	nee	nee	nee	-
Grondgebonden zoogdieren	algemene soorten	ja	mogelijk	nee	nee	aandacht voor zorgplicht ten aanzien van konijn, egel, diverse muizensoorten
	steenmarter	ja	mogelijk	ja	mogelijk	voorafgaand aan de sloopwerkzaamheden nadere inspectie schuren/zolders op sporen steenmarter
	kleine marterachtigen	ja	mogelijk	nee	nee	werkzaamheden op deellocatie B uitvoeren volgens een ecologisch werkprotocol

Soortgroep	Geschikt habitat	Ingreep verstorend	Nader onderzoek	Ontheffings-aanvraag	Bijzonderheden / opmerkingen*
Amfibieën	minimaal	mogelijk	nee	nee	aandacht voor zorgplicht ten aanzien van gewone pad en bruine kikker
Reptielen	nee	nee	nee	nee	-
Vissen	nee	nee	nee	nee	-
Libellen en vlinders	nee	nee	nee	nee	-
Overige ongewervelden	nee	nee	nee	nee	-
Vaatplanten	nee	nee	nee	nee	-
Gebiedsbescherming	Gebied aanwezig	Ingreep verstorend	Nader onderzoek	Vergunning-plicht	
Natura 2000	<400 m	mogelijk	ja	mogelijk	deellocatie A en B: effecten op Natura-2000 gebieden onderzoeken middels een voortoets. Deellocatie C: effect van stikstof onderzoeken middels stikstofdepositieonderzoek
Natuurnetwerk Nederland	10 m	nee	nee	nee	-
Houtopstanden	n.v.t	-	-	-	-

* Wijzigingen in het planvoornemen kunnen van invloed zijn op de uitkomst van het onderzoek.

Conclusie

De bebouwing op deellocatie A en C zijn geschikt bevonden voor huismussen en gierzwaluwen. Op deellocatie A dient middels aanvullend onderzoek te worden uitgesloten dat er nesten van bovengenoemde soorten aanwezig zijn. Tevens is de bebouwing op iedere deellocatie geschikt bevonden voor gebouwbewonende vleermuizen. Ten aanzien van de steenmarter dient voorafgaande aan de sloopwerkzaamheden middels een nadere inspectie te worden onderzocht of deze soort verblijft in de verschillende schuren op de deellocaties. De werkzaamheden op deellocatie B dienen ten bate van kleine marterachtigen te worden uitgevoerd volgens een ecologisch werkprotocol.

Deellocatie C valt binnen de gebiedsgrenzen van het Soortmanagementplan van de gemeente Apeldoorn. De geschiktheid van de bebouwing aan de Deventerstraat voor huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen zal derhalve niet resulteren in aanvullend onderzoek indien de initiatiefnemer ervoor kiest aan te sluiten bij het SMP. Wel dient er een inpanidige inspectie uitgevoerd te worden ten bate van de steenmarter.

Overtredingen ten aanzien van algemene broedvogels kunnen op voorhand voorkomen worden door verwijdering van groen of werkzaamheden aan de schoorstenen buiten het broedseizoen uit te voeren dan wel een inspectie uit te voeren op afwezigheid van broedvogels. Verder dient de zorgplicht in acht te worden genomen.

Externe effecten door de werkzaamheden op deellocatie A en B op nabijgelegen Natura 2000-gebieden dienen middels een voortoets te worden onderzocht. Voor deellocatie C dient het effect van stikstof op Natura 2000-gebieden te worden onderzocht middels een stikstofdepositieonderzoek. Ten aanzien van het Natuurnetwerk Nederland en beschermde houtopstanden worden geen bezwaren geacht.

Tabel II geeft een overzicht van de te nemen vervolgstappen per soort per deellocatie.

Tabel II. Aanvullende onderzoeken per soort per deellocatie.

deellocatie	huismus	gierzwaluw	vleermuizen	steenmarter	kleine marters
A. Beekbergen	3 woningen uitgezonderd: Jan Boksweg 21 en 26	3 woningen uitgezonderd: Jan Boksweg 21 en 26	5 woningen incl aangrenzende bebouwing Jan Boksweg 26	in pandige in- spectie schuur Dorpsstraat 65	-
B. Stoppelbergweg	-	-	ja	-	ecologisch werkprotocol
C. Deventerstraat	ja SMP	ja SMP	ja SMP	in pandige in- spectie	-

GERAADPLEEGDE BRONNEN

Limpens H., Regelink J. (2017). Vleermuizen en planologie. Zoogdiervereniging, Nijmegen.

Ministerie van Economische Zaken 2016. Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen. Lees hier wat de Wet natuurbescherming daarover regelt. Versie 1.3, december 2016. Ministerie van Economische Zaken, Den Haag.

Nationale Database Flora en Fauna (NDFF), uitvoerportaal; <https://ndff-ecogrid.nl>, zoekgebieden Apeldoorn en Beekbergen, periode 2015-2020

Broekhuizen, S., K. Spoelstra, J. Thissen, K. Canters, & J. Buys 2016. Atlas van de Nederlandse zoogdieren - Natuur van Nederland 12. Naturalis Biodiversity Center & EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden, Leiden.

Provinciale staten van Zuid-Holland 2019. Verordening (PZH-2019-677696264) houdende regels over het beschermen en benutten van de fysieke leefomgeving (Omgevingsverordening Zuid Holland).

Provincie Noord-Holland 2019. Provinciale Ruimtelijke Verordening Provincie Noord-Holland.

www.sovon.nl (soortgegevens vogels)

www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/ (Natura 2000-gebieden en Beschermde Natuurmonumenten)

www.verspreidingsatlas.nl/ (verspreidingsgegevens NDFF)

Provinciale websites

www.gelderland.nl (GNN en beschermde gebieden in Gelderland)

www.gelderland.nl/Kaartenencijfers

Bijlage 1 toelichting verbodsbepalingen Wet natuurbescherming

Zorgplicht

Het eerste artikel in de Wet natuurbescherming heeft betrekking op de zorgplicht en heeft betrekking op het voorkomen of beperken van schade aan soorten en gebieden, voor zover deze niet middels overige verbodsbepalingen zijn gereguleerd (zie tabel II). Het gaat daarbij in de praktijk vooral om minder streng beschermde soorten, waarbij het onnodig doden, verwonden of beschadigen dient te worden vermeden.

Tabel II. Zorgplicht

Artikel 1.11. Zorgplicht	
1.	Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving.
2.	De zorg houdt in elk geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen kunnen worden veroorzaakt voor een Natura 2000-gebied, een bijzonder nationaal natuurgebied of voor in het wild levende dieren en planten:
a)	dergelijke handelingen achterwege laat, dan wel,
b)	indien dat achterwege laten redelijkerwijs niet kan worden gevergd, de noodzakelijke maatregelen treft om die gevolgen te voorkomen, of
c)	voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk beperkt of ongedaan maakt.

Overtreding van de zorgplicht is niet strafbaar gesteld; “de zorgplicht kan wel door toepassing van bestuursdwang worden gehandhaafd”. Deze formulering van de zorgplicht brengt met zich mee dat wanneer men een bepaalde handeling wilt verrichten die gevolgen voor natuurwaarden zou kunnen hebben, men zich daaraan voorafgaand op de hoogte stelt van de aanwezige natuurwaarden, de kwetsbaarheid ervan en de mogelijke gevolgen daarvoor van het voorgenomen handelen. De zorgplicht is te allen tijde van toepassing, ook al vindt er geen overtreding van een verbodsbepaling plaats. Indien er aanleiding is maatregelen te nemen ten aanzien van de zorgplicht, zal dat voor het betreffende beschermde natuurgebied en de betreffende soortgroep in deze rapportage worden aan-gegeven.

Soortenbescherming

De Wet natuurbescherming onderscheidt beschermingsregimes voor soorten op grond van internationale verdragen, aangevuld met soorten die vanuit een nationaal oogpunt beschermd worden. Hierdoor zijn er in de Wet natuurbescherming drie verschillende verbodsartikelen per categorie soorten;

- soorten van de Vogelrichtlijn (*artikel 3.1*);
- soorten van de Habitatrichtlijn en de verdragen van Bern en Bonn (*artikel 3.5*);
- andere soorten (*artikel 3.10*).

In tabel III t/m V worden deze artikelen nader toegelicht.

Tabel III. Verbodsbepalingen en toelichting Artikel 3.1 Wet natuurbescherming

Artikel 3.1. Soorten van de Vogelrichtlijn	
1.	Het is verboden opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te doden of te vangen.
2.	Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
3.	Het is verboden eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te rapen en deze onder zich te hebben.
4.	Het is verboden vogels als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te storen.
5.	Het verbod, bedoeld in het vierde lid, is niet van toepassing indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.
Toelichting	
Alle inheemse vogelsoorten in Nederland vallen onder de Vogelrichtlijn. De Vogelrichtlijn is een richtlijn vanuit de Europese Unie uit 1979 en heeft betrekking op de instandhouding van alle natuurlijk in het wild levende vogelsoorten op het Europese grondgebied van de Lidstaten waarop het Verdrag van toepassing is. De lijst met soorten is niet limitatief.	

Tabel IV. Verbodsbepalingen en toelichting Artikel 3.5 Wet natuurbescherming

Artikel 3.5. In het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn	
1.	Het is verboden in het wild levende dieren van deze soorten in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.
2.	Het is verboden dieren als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te verstoren.
3.	Het is verboden eieren van dieren als bedoeld in het eerste lid in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.
4.	Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van deze dieren te beschadigen of te vernielen.
5.	Het is verboden planten van soorten uit de Habitatrichtlijn of het Verdrag van Bern in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onttrenten of te vernielen.
Toelichting	
Het gaat bij artikel 3.5 over in het wild levende dieren van verschillende soortgroepen. In de wet wordt voor vogelsoorten uit bijlage II van het verdrag van Bern geen uitzondering gemaakt. Van de vogelsoorten die in Nederland voorkomen is hieronder een selectie gemaakt. Van de overige soortengroepen zijn alle soorten genoemd.	
Soorten	
Planten	drijvende waterweegbree, groenknolorchis, kruipend moerasscherm, zomerschroeforchis
Zoogdieren	bever, hamster, hazelmuis, lynx, Noordse woelmuis, otter, wolf, wilde kat
Walvisachtigen	bruinvis, bultrug, butskop (hille), dwergpotvis, dwergvinvis, gestreepte dolfin, gewone dolfin, gewone spitsdolfijn, gewone vinvis, griend, grijze dolfin, kleine zwaardwalvis, narwal, Noordse vinvis, orka, potvis, spitsdolfijn van Gray, tuimelaar, walrus witflankdolfijn, witsnuitdolfijn, witte dolfin
Vleermuizen	Bechsteins vleermuis, bosvleermuis, Brandts vleermuis, franjestaart, gewone baardvleermuis, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, grijze grootoorvleermuis, grote hoefijzerneus, grote rosse vleermuis, ingekorven vleermuis, kleine dwergvleermuis, kleine hoefijzerneus, laatvlieger, meervleermuis, mopsvleermuis, Noordse vleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis, tweekleurige vleermuis, vale vleermuis, watervleermuis
Amfibieën	boomkikker, geelbuikvuurpad, heikikker, kamsalamander, knoflookpad, poelkikker, rugstreeppad, vroedmeesterpad
Reptielen	dikkopschildpad, gladde slang, Kemps' zeeschildpad, lederschildpad, muurhagedis, soepschildpad, zandhagedis
Vissen	houting, steur
Vlinders	apollovlinder, boszandoog, donker pimpernelblauwtje, grote vuurvlinder, moerasparelmoervlinder, monarchvlinder, pimpernelblauwtje, teunisbloempijlstaart, tijmblauwtje, zilverstreephooibeestje
Libellen	bronslibel, gaffellibel, gevlekte witsnuitlibel, groene glazenmaker, mercurwaterjuffer, Noordse winterjuffer, oostelijke witsnuitlibel, rivierrondbout, sierlijke witsnuitlibel
Insecten	brede geelrandwaterroofkever, gestreepte waterroofkever, heldenbok, juchtleerkever, oeveraas, vermiljoenkever
Overig	Bataafse stroommossel, platte schijfhoren

Artikel 3.5. In het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn

Vogels	appelvink, baardman, beflijster, bergeend, bergfluit, bijeneter, blauwborst, blauwe kiekendief, boerenzwaluw, bontbekplevier, bonte strandloper, bonte vliegenvanger, boomklever, boomkruiper, boompieper, boomvalk, bosrietzanger bosruiter, bosuil, braamsluiper, brandgans, bruine kiekendief, buizerd, casarca, Cetti's zanger, draaihal, duinpieper, dwergmeeuw, dwergster, Engelse kwikstaart, Europese kanarie, fitis, fluit, geelgors, gekraagde roodstaart, gele kwikstaart, geoorde fuut, glanskop, goudhaan, grasmus, graspieper, graszanger, grauwe kiekendief, grauwe klauwier, grauwe vliegenvanger, griel, groene specht, groenling, grote bonte specht, grote gele kwikstaart, grote karekiet, grote stern, grote zilvereiger, havik, heggenmus, hop, huiszwaluw, ijsvogel, kerkuil, klapekster, klein waterhoen, kleine barmstij, kleine bonte specht, kleine karekiet, kleine plevier, kleine zilvereiger, kleinste waterhoen, kluut, kneu, koolmees, koereiger, kraanvogel, krekelzanger, kortsnavelboomkruiper, kruisbek, kuifmees, kwak, kwartelkoning, lepelaar, matkop, middelste bonte specht, nachtegaal, Noordse stern, oehoe, oeverloper, oeverpieper, oeverzwaluw, ooievaar, orpessuspotvogel, paapje, pestvogel, pimpelmees, poelruiter, porseleinhoen, purperreiger, putter, ransuil, rietgors, rietzanger, rode wouw, roerdomp, roodborst, roodborsttapuit, roodhalsfuut, rouwkwikstaart, sijs, slangenarend, slechtvalk, smelleken, snor, sperwer, spotvogel, sprinkhaanzanger, steenuil, steltkluut, strandplevier, taigaboomkruiper, tapuit, tijtjaf, torenvalk, tuinfluit, velduil, visarend, visdief, vuurgoudhaan, wespandief, wielewaal, winterkoning, witbandkruisbek, witte kwikstaart, witwangster, nachtzwaluw, woudaap, zeearend, zwarte mees, zwarte ooievaar, zwarte roodstaart, zwarte specht, zwarte stern, zwarte wouw, zwartkop, zwartkopmeeuw
--------	---

Tabel V. Verbodsbepalingen en toelichting Artikel 3.10 Wet natuurbescherming

Artikel 3.10. Andere soorten		
Het is verboden om: 1. In het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, vlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel A1, bij deze wet, opzettelijk te doden of te vangen. 2. De vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in onderdeel a opzettelijk te beschadigen of te vernielen. 3. Vaatplanten van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel B2, bij deze wet, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onttwortelen of te vernielen.		
Toelichting		
Het gaat bij artikel 10 om in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, vlinders, libellen en kevers. Dieren zijn opgenomen in bijlage onderdeel A1. Planten zijn opgenomen in bijlage onderdeel B2 van de Wet natuurbescherming. Voor een aantal zoogdieren, amfibieën en reptielen geldt per provincie een vrijstelling onder bepaalde voorwaarden. Dit verschilt per provincie. De betreffende soorten zijn aangegeven met een sterretje. Daarnaast is het mogelijk dat sommige provincies ook 'eigen' beschermde soorten hanteren, als aanvulling op het landelijke.		
Soorten		
Dieren	Zoogdieren	aardmuis*, boommarter, bosmuis*, bunzing*, damhert, das, dwergmuis*, dwergspitsmuis*, edelhert, eekhoorn*, egel*, eikelmuis, gewone bosspitsmuis*, gewone zeehond, grote bosmuis, grijze zeehond, haas*, hermelijn*, huisspitsmuis*, konijn*, molmuis, ondergrondse woelmuis*, ree*, rosse woelmuis*, steenmarter*, tweekleurige bosspitsmuis*, veldmuis*, veldspitsmuis, vos*, waterspitsmuis, wezel*, wild zwijn, woelrat*
	Amfibieën	Alpenwatersalamander, bruine kikker*, gewone pad*, kleine watersalamander*, meerkikker*, middelste groene kikker*, vinpootsalamander, vuursalamander
	Reptielen	adder, hazelworm*, levendbarende hagedis*, ringslang
	Vissen	beekdonderpad, beekprik, elrits, gestippelde alver, grote modderkruiper, kwabaal
	vlinders	aardbeivlinder, bosparelmoevlinder, bruin dikkopje, bruine eikenpage, donker pimpernelblauwtje, duinparelmoevlinder, gentiaanblauwtje, grote parelmoevlinder, grote vos, grote vuurvlinder, grote weerschijnvlinder, iepenpage, kleine heivlinder, kleine ijsvogelvlinder, kommavvlinder, pimpernelblauwtje, sleedoornpage, spiegel dikkopje, veenbesblauwtje, veenbosparelmoevlinder, veenhooibeestje, veldparelmoevlinder, zilveren maan
	Libellen	beekrombout, bosbeekjuffer, donkere waterjuffer, gevlekte glanslibel, gewone bronlibel, hoogveenglanslibel, Kempense heidelibel, speerwaterjuffer
	Overige soorten	Europese rivierkreeft, vliegend hert
Planten		akkerboterbloem, akkerdoornzaad, akkerogentroost, bekierde ogentroost, berggamander, bergnachtorchis, blaasvaren, blauw guichelheil, bokkenorchis, bosboterbloem, bosdravik, brave hendrik, brede wolfsmelk, breed wollegras, bruinrode wespenorchis, dennenororchis, dregs, echte gamander, franjegentiaan, geelgroene wespenorchis, geplooid vrouwenmantel, getande veldsla, gevlekt zonneroosje, glad biggenkruid, gladde zegge, groene nachtorchis, groensteel, groot spiegelklokje, grote bosaardbei, grote leeuwenklauw, honingorchis, kalkboterbloem, kalketrip, karthuiszanger, karwijselie, kleine ereprijs, kleine schorseeneer, stijve wolfsmelk, kleine wolfsmelk, kluwenklokje, knollathyrus, knolspirea, korensla, kranskarwij, kruip-tijm, lange zonnedaauw, liggende ereprijs, moerasgamander, muurbloem, naakte lathyrus, naaldenkervel, pijlscheefkalk, roggelelie, rood peperboompje, rozenkransje, ruw pazelzaad, scherpkruid, schubvaren, schubzegge, smalle raai, spits havikskruid, steenbraam

Volgens artikel 3.31 zijn de verboden, bedoeld in de artikelen 3.1, 3.5 en 3.10 niet van toepassing op handelingen die zijn beschreven in en aantoonbaar worden uitgevoerd overeenkomstig een door het Ministerie van Economische Zaken goedgekeurde gedragscode en die plaatsvinden in het kader van bestendig beheer, bestendig gebruik, of ruimtelijke ontwikkeling of inrichting.

Houtopstanden

De bescherming van houtopstanden onder conform hoofdstuk 4 van de Wet natuurbescherming heeft als doel om het aanwezige areaal bos in Nederland te behouden. Onder houtopstanden vallen alle zelfstandige eenheden van bomen, boomvormers of struiken van een oppervlakte van tien are of meer of rijbeplanting die meer dan twintig bomen omvat.

Binnen de Wet natuurbescherming zijn op houtopstanden de artikelen van toepassing die zijn opgenomen in tabel VI.

Tabel VI. Bescherming houtopstanden in de Wet natuurbescherming

Artikel 4.1	De artikelen uitgezonderd artikel 4.6 zijn niet van toepassing op: - Houtopstanden binnen de bij besluit van de gemeenteraad vastgestelde grenzen van de bebouwde kom; - Houtopstanden op erven of in tuinen; - Fruitbomen en windschermen om boomgaarden; - Naaldbomen, kennelijk bedoeld om te dienen als kerstbomen, indien niet ouder dan twintig jaar; - Kweekgoed; - Wegbeplantingen, beplantingen langs waterwegen en eenrijige beplantingen langs landbouwgronden bestaande uit wilgen en populieren; - het dunnen van een houtopstand; - uit populieren, wilgen, essen of elzen bestaande beplantingen die kennelijk zijn bedoeld voor de productie van houtige biomassa, indien zij: - ten minste eens per tien jaar worden geoogst; - bestaan uit minstens tienduizend stoven per hectare per beplantingseenheid, zijnde een aangee sloten beplanting die niet wordt doorsneden door onbeplante stroken breder dan twee meter, en - zijn aangelegd na 1 januari 2013.
Artikel 4.2	- Het is verboden een houtopstand geheel of gedeeltelijk te vellen of te doen vellen, met uitzondering van het periodiek vellen van griend- of hakhout, zonder voorafgaande melding daarvan bij gedeputeerde staten. - Gedeputeerde staten kunnen het vellen van houtopstanden telkens voor ten hoogste vijf jaar verbieden ter bescherming van bijzondere natuur- of landschapswaarden.
Artikel 4.3 lid 1 en 2	Ingeval een houtopstand geheel of gedeeltelijk is geveld, met uitzondering van het periodiek vellen van griend- of hakhout, of anderszins teniet is gegaan, draagt de rechthebbende zorg voor het op bosbouwkundig verantwoorde wijze herbeplanten van dezelfde grond binnen drie jaar na het vellen of tenietgaan van de houtopstand. De rechthebbende vervangt binnen drie jaar na de herbeplanting, bedoeld in het eerste lid, herbeplanting die niet is aangeslagen.
Artikel 4.4 lid 1	De artikelen 4.2, eerste en derde lid, en 4.3, eerste en tweede lid, zijn niet van toepassing op: het vellen van houtopstanden en herbeplanten op een wijze die is beschreven in en aantoonbaar wordt gerealiseerd overeenkomstig een door Onze Minister goedgekeurde gedragscode. het vellen van houtopstanden ter uitvoering van een instandhoudingsmaatregel of een passende maatregel in het kader van natuurontwikkeling en -beheer
Artikel 4.5	Gedeputeerde staten kunnen ontheffing verlenen van artikel 4.3, eerste en tweede lid, ten behoeve van herbeplanting op andere grond, indien de herbeplanting voldoet aan bij provinciale verordening gestelde regels.

Bijlage 2 Verklarende woordenlijst

Externe werking

Niet alleen activiteiten in een Natura 2000-gebied/NNN hebben invloed op de staat van instandhouding van het gebied, ook activiteiten buiten het gebied kunnen de natuurwaarden in een gebied beïnvloeden. Dit wordt "externe werking" genoemd. Er bestaat geen ruimtelijke grens voor externe werking: bepalend zijn de effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van de soorten en habitattypen in het Natura 2000-gebied/NNN, ongeacht de afstand tot het beschermde gebied.

Expert Judgement

Inschatting van een deskundige op grond van zijn kennis en ervaring.

Foerageerhabitat

Het gebied waarbinnen een soort voedsel zoekt.

Foerageren

Zoeken en vinden van voedsel door dieren (jachtgebied).

Functioneel leefgebied

Hiermee wordt het gebied dat is benodigd om de functionaliteit van een voortplantingsplaats of van een vaste- rust of voortplantingsplaats te behouden. Een nestlocatie of voortplantingsplaats kan bijvoorbeeld alleen succesvol functioneren, wanneer er voldoende habitat (schuilgelegenheid, voedsel etc.) van voldoende kwaliteit aanwezig is om te kunnen paren, eieren te leggen en jongen groot te brengen.

Gunstige staat van instandhouding

Er is sprake van een gunstige staat van instandhouding van een soort of habitatype als de omstandigheden waarin de soort of het habitatype voorkomt perspectief bieden op een duurzaam voortbestaan van die soort of dat habitatype.

Habitat

Omvat de plaatsen waar een bepaald organisme voorkomt doordat de abiotische en biotische factoren (niet levende en levende natuur) van die plaatsen voldoen aan de eisen en toleranties die het organisme stelt om te kunnen overleven, groeien en zich voortplanten.

Kraamverblijfplaats

Voortplantingsplaats van vleermuizen. Het gaat hierbij vaak om de vrouwelijke exemplaren van een kolonie (ook wel kraamgroep genoemd) die gezamenlijk hun jongen grootbrengen. De aantallen vleermuizen in een kraamgroep kan oplopen tot meerdere honderden exemplaren.

Landschappelijk inpassingsplan

Het inpassen van ruimtelijke ontwikkelingen in het buitengebied middels een ontwerp van de groenvoorziening, dat voldoet aan het beleid ten aanzien van ruimtelijke kwaliteit. Hierdoor wordt zorg gedragen dat een ruimtelijke ontwikkeling past in het landschap.

Landhabitat

Amfibieën zijn voor de voortplanting afhankelijk van water. Buiten de voortplantingsperiode maakt de soortgroep gebruik van landhabitat als onderdeel van het leefgebied. Landhabitat voor amfibieën omvat onder andere structuurrijke of opgaande vegetatie zoals (loof)bos, houtwallen, struikgewas, heide, ruigtekruiden, vegetaties en moeras.

Mitigerende maatregelen

Maatregelen die negatieve effecten bij een ingreep voorkomen of reduceren.

Omgevingscheck

Een omgevingscheck wordt uitgevoerd bij verlies van leefgebied van een jaarrond beschermde functie van een soort die door een ingreep (tijdelijk) verloren gaat. De omgeving van de ingreep wordt door een ter zake deskundige beoordeeld op aanwezigheid van voldoende alternatief leefgebied en/of potentiële verblijfplaatsen.

Ontheffing

De Wet natuurbescherming is bedoeld om planten- en diersoorten die vrij in het wild leven te beschermen. Om deze kwetsbare soorten te beschermen bevat de Wet natuurbescherming een aantal verbodsbepalingen. Onder bepaalde voorwaarden mogen de activiteiten wel doorgaan, daarvoor kan een ontheffing benodigd zijn. Een ontheffing is een besluit waarbij in een individueel concreet geval een uitzondering op een wettelijk verbod wordt gemaakt.

Paarverblijfplaats

Dit is een verblijfplaats die hoofdzakelijk in het najaar (september/oktober) door vleermuizen worden gebruikt om te paren. Eén mannetje kan een dergelijke verblijfplaats met meerdere vrouwtjes delen. In de omgeving van de paarverblijfplaats wordt veelal door het territoriale mannetje middels baltsvluchten getracht vrouwtjes aan te lokken.

Projectplan

Een projectplan dient als begeleidend document voor een ontheffingsaanvraag. In het projectplan zijn maatregelen verwoord waarmee de functionaliteit van een rust- of voortplantingsplaats van een beschermde soort behouden blijft en schade aan individuen wordt voorkomen.

Populatie

Een biologische populatie is een groep individuen van dezelfde soort die zich onderling voortplant en als zodanig geïsoleerd is van andere zulke groepen.

Rode Lijst

Rode Lijsten laten zien welke soorten zijn verdwenen en welke soorten in een gebied sterk zijn achteruitgegaan of zeldzaam zijn. Er bestaan verschillende Rode Lijsten. Voor vogels, voor zoogdieren, planten, paddenstoelen, insecten en voor allerlei andere soortgroepen. Rode Lijsten hebben geen officiële juridische status. Plaatsing op de lijst maakt een dier dus nog geen 'beschermde diersoort' in de zin van de Wet natuurbescherming. De Rode Lijsten hebben in de praktijk wel een belangrijke signaleringfunctie. Door de Rode Lijst te raadplegen, kunnen alle instellingen die met natuurbehoud te maken hebben rekening houden met bedreigde soorten.

Significant negatief effect

Een effect is in het kader van de Wet natuurbescherming significant als de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied dreigen te worden aangetast.

Het begrip 'significant' staat centraal in de toepassing van het beschermingsregime voor Natura 2000-gebieden bij zowel vaststelling van beheerplannen als de vergunningverlening. Het bepaalt of een uitvoerige toetsing, een zogenaamde passende beoordeling, moet worden uitgevoerd. Indien als gevolg van een ingreep de toekomstige oppervlakte habitat of leefgebied, aantal van een soort of kwaliteit van een habitat lager zal worden dan zoals bedoeld in de instandhoudingsdoelstelling, dan kan sprake zijn van significante gevolgen. Voor het goede begrip, de soorten hoeven er niet te zitten, het gebied moet geschikt zijn voor de soorten.

Voortplantingsplaats of rustplaats

Een plek binnen het leefgebied van een soort die essentieel is voor de levenscyclus van een individu. De Wet natuurbescherming omschrijft niet exact wat een vaste rust- of voortplantingsplaats is. Dit is soortafhankelijk.

Vliegroute

Een vaste route die door vleermuizen wordt gebruikt tussen de verblijfplaatsen naar foerageergebieden.

Winterverblijfplaats

Verblijfplaats die gebruikt wordt om de periode van winterrust te overbruggen. Voor vleermuizen zijn dit vorstvrije, maar koele en vochtige plekken. Er kans sprake zijn van massaverblijfplaatsen, verblijfplaatsen van kleine groepen of één of enkele individuen.

Zomerverblijfplaats

Buiten de kraamperiode worden deze door groepjes vrouwtjes en jongen gebruikt, in de kraamperiode door individuele mannetjes.

